

GRAĐANIN U SVOJOJ OPŠTINI

PRAKTIČNI VODIČ ZA UČEŠĆE U RADU
LOKALNE SAMOUPRAVE ROŽAJE

Pravo javnosti da zna

Član 5

Pristupom informacijama obezbjeđuje se da javnost zna informacije koje su u posjedu organa vlasti, u cilju vršenja demokratske kontrole vlasti i ostvarivanja ljudskih prava i sloboda.

Ravnopravnost i jednakost

Član 6

Organi vlasti dužni su da svakom fizičkom i pravnom licu omoguće pristup informacijama na ravnopravnoj osnovi i pod jednakim uslovima, ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Organi vlasti dužni su da svakom fizičkom i pravnom licu omoguće ponovnu upotrebu informacija uz istu naknadu i pod jednakim uslovima, ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Javni interes

Član 7

Pristup informacijama je od javnog interesa.

Pristup informacijama može se ograničiti samo radi zaštite interesa propisanih ovim zakonom.

Član 3

Lokalna samouprava ostvaruje se na načelima demokratije, jednakosti, decentralizacije, depolitizacije, autonomnosti, zakonitosti, profesionalnosti, efikasnosti rada organa lokalne samouprave i međusobne saradnje države i opštine.

Član 4

U opštini se vrše poslovi od neposrednog i zajedničkog interesa za lokalno stanovništvo.

Opština vrši i poslove koji su joj preneti zakonom ili poverjeni propisom Vlade.

Član 5

Poslove iz svoje nadležnosti opština vrši preko svojih organa, organa mjesne samouprave i javnih službi, u skladu sa zakonom, statutom i drugim aktima.

Član 6

Gradani učestvuju u odlučivanju o svojim potrebama i interesima neposredno i preko slobodno izabranih predstavnika u organima lokalne samouprave.

Stranac može ostvarivati pojedina prava u lokalnoj samoupravi pod uslovima i na način propisan zakonom.

Član 7

U vršenju svojih poslova opština obezbjeđuje jednaku zaštitu prava i na zakonu zasnovanih pravnih interesa lokalnog stanovništva, pravnih lica i drugih subjekata, u skladu sa zakonom.

Član 8

Zabranjeno je političko organizovanje u organima lokalne uprave.

Lokalni službenik, odnosno namještenik vrši poslove politički neutralno i nepristrasno, u skladu sa javnim interesom i dužan je da se uzdržava od javnog ispoljavanja svojih političkih uvjerenja.

Proaktivni pristup informacijama

Član 12

Organ vlasti dužan je da na svojoj internet stranici objavi sljedeće informacije:

- 1) vodič za pristup informacijama;
- 2) javne registre i javne evidencije;
- 3) programe i planove rada;
- 4) izvještaje i druga dokumenta o radu i stanju u oblastima iz svoje nadležnosti;
- 5) nacрте, predloge i konačne tekstove strateških dokumenata i planova o programima za njihovo sprovođenje;
- 6) nacрте i predloge zakona i drugih propisa, kao i mišljenja eksperata na te propise;
- 7) pojedinačne akte i ugovore o raspolaganju finansijskim sredstvima iz javnih prihoda i državnom imovinom;
- 8) spisak državnih službenika i namještenika, sa njihovim službeničkim i namješteničkim zvanjima;
- 9) spisak javnih funkcionera i liste obračuna njihovih zarada i drugih primanja i naknada u vezi sa vršenjem javne funkcije;
- 10) rješenja i druge pojedinačne akte koji su od značaja za prava, obaveze i interese trećih lica;
- 11) informaciju kojoj je po zahtjevu pristup odobren.

Organ vlasti dužan je da informacije iz stava 1 ovog člana objavi u roku od 15 dana od dana njihovog sačinjavanja ili donošenja, odnosno usvajanja.

Organ vlasti može na svojoj internet stranici objaviti i druge informacije koje nijesu obuhvaćene stavom 1 ovog člana.

Priilikom objavljivanja informacija, organ vlasti dužan je da na odgovarajući način zaštiti lične podatke koji su od značaja za privatnost i podatke koji su označeni stepenom tajnosti, u skladu sa zakonom.

XI. UČEŠĆE GRADANA U OSTVARIVANJU LOKALNE SAMOUPRAVE

Član 157

Opština stvara uslove, podstiče i pomaže učešće lokalnog stanovništva u ostvarivanju lokalne samouprave, putem različitih oblika učešća stanovništva u izjašnjavanju i odlučivanju o poslovima od zajedničkog interesa.

U cilju zadovoljavanja kulturnih, sportskih, obrazovnih, zdravstvenih, informativnih i drugih potreba, lokalno stanovništvo učestvuje u organima upravljanja javnih službi i drugim pravnim licima koja vrše javna ovlaštenja i pružaju usluge građanima, na način propisan posebnim zakonima i drugim propisima.

Član 158

Oblici neposrednog učešća građana u izjašnjavanju i odlučivanju su: inicijativa, građanska inicijativa, izbor građana, referendum (mjesni i opštinski) i drugi oblici izjašnjavanja i odlučivanja utvrđeni statutom.

Način i postupak učešća lokalnog stanovništva u izjašnjavanju i odlučivanju o poslovima od zajedničkog interesa bliže se uređuje statutom, u skladu sa zakonom.

Član 159

Gradani imaju pravo da podnesu inicijativu nadležnim organima opštine radi razmatranja i odlučivanja u određenim pitanjima od interesa za lokalno stanovništvo.

O podnijetjoi inicijativi nadležni organ lokalne uprave dužan je da zauzme stav i u roku od 30 dana o tome obavijesti podnosioca inicijative.

Ako organ ne postupi po inicijativi iz stava 1 ovog člana, podnosilac inicijative može da se obrati predsjedniku opštine ili skupštini.

Član 160

Gradani imaju pravo na građansku inicijativu.

Građanskom inicijativom predlaže se donošenje ili promjena akta kojim se uređuju značajna pitanja iz nadležnosti lokalne samouprave.

Statutom se utvrđuju pitanja o kojima se može pokrenuti građanska inicijativa, potreban broj potpisa građana za pokretanje inicijative, postupak po inicijativi i druga pitanja od značaja za građansku inicijativu.

Ako nadležni organ ne prihvati građansku inicijativu, o pitanju o kojem se pokrenula građanska inicijativa može se raspisati referendum koji će se održati u roku od 90 dana od dana donošenja odluke.

Član 161

Zbor građana, većinom glasova prisutnih građana, usvaja zahtjeve i predloge i upućuje ih nadležnom organu.

Organi opštine dužni su da, u roku od 60 dana od dana održavanja zbora građana, razmotre zahtjeve i predloge i o njima obavijeste građane.

Način sazivanja zbora građana, način rada i odlučivanja uređuje se statutom ili posebnim aktom opštine.

Član 162

Na mjesnom referendumu građani sa dijela teritorije opštine izjašnjavaju se o pitanjima iz nadležnosti lokalne samouprave.

Uslovi i način sprovođenja i pitanja o kojima će se građani izjašnjavati mjesnim referendumom utvrđuju se statutom.

Član 163

Opštinski referendum se može raspisati radi prethodnog izjašnjavanja građana na teritoriji opštine o pojedinim pitanjima iz nadležnosti lokalne samouprave u slučajevima, na način i po postupku utvrđenim statutom opštine, u skladu sa zakonom.

Član 164

Pored oblika neposrednog odlučivanja i izjašnjavanja, građani mogu učestvovati u ostvarivanju lokalne samouprave i putem peticeja, predloga i žalbi, u skladu sa statutom opštine.

Član 165

Svako ima pravo da podnese građansku žalbu ili uputi peticiju organima lokalne samouprave, kao i da od organa traži obavještenja iz njihovog djelokruga rada.

Žalba, odnosno peticija iz stava 1 ovog člana, može se podnijeti elektronskim putem, u skladu sa zakonom.

Organi kojima su upućeni zahtjevi iz stava 1 ovog člana, dužni su da donesu odluku, odnosno daju obavještenje u roku od 30 dana od dana prijema zahtjeva.

Postupak podnošenja i postupanja organa po građanskoj žalbi i peticiji, bliže se uređuje statutom opštine.

Član 166

U cilju učešća lokalnog stanovništva u donošenju odluka od neposrednog i zajedničkog interesa, skupština posebnom odlukom uređuje način i postupak učešća stanovnika u vršenju javnih poslova.

Odlukom iz stava 1 ovog člana uređuju se: oblici (anketiranje, medija planovi, table za obavještanje, kutije primjedbi, predloga i sugestija, web sajtovi, dežurni telefoni, organizovanje radionica u mjesnim zajednicama, gostovanja predavača, stručni skupovi i okrugli stolovi i sl.), subjekti, postupci, rokovi i načini učešća lokalnog stanovništva u vršenju javnih poslova, izvještaj o uspjehnosti postupka i druga pitanja od značaja za aktivnosti stanovništva.

USTAVI NADLEŽNOSTI IZ JAVNOG UPOSREDOVANJA

3. Zaštita zviždača i naknada štete

Uslovi za zaštitu zviždača

Član 65

Zviždač ostvaruje pravo na zaštitu ako je imao opravdan razlog da vjeruje da su prijavljene informacije o nepravilnostima istinite u trenutku podnošenja prijave poslodavcu, odnosno Agenciji, odnosno u trenutku javnog objelodanjivanja informacija.

Zviždač ne snosi odgovornost u pogledu načina saznanja prijavljenih informacija iz stava 1 ovog člana ili pristupa tim informacijama, pod uslovom da način saznanja ili pristupa ne predstavljaju samostalno krivično djelo.

U sudskim postupcima u vezi sa prijavom zviždača, uključujući postupke zbog povrede autorskog prava, povrede tajnosti podataka, povrede pravila o zaštiti podataka, otkrivanja poslovne tajne ili zahtjeva za naknadu štete iz radnog odnosa, zviždač ne snosi odgovornost zbog podnošenja prijave.

U slučaju pokretanja postupka iz stava 3 ovog člana, zviždač ima pravo da zatraži obustavu postupka, ako se u tom postupku utvrdi da su ispunjeni uslovi iz stava 1 ovog člana.

Zabrana nanošenja štete zviždaču

Član 66

ZAŠTO JE VAŽNA GRADANSKA PARTICIPACIJA?

Gradanska participacija predstavlja jedan od ključnih stubova lokalne demokratije i dobrog upravljanja. Učešće građana u procesu donošenja odluka doprinosi većem stepenu transparentnosti, odgovornosti i efikasnosti rada lokalne samouprave. Kada se građani aktivno uključuju u planiranje i odlučivanje o pitanjima od javnog interesa, obezbjeđuje se bolja usklađenost politika i odluka sa stvarnim potrebama i prioritetima zajednice.

Osnježivanje građana da koriste svoja zakonom zagantovana prava doprinosi jačanju društvene kohezije i povjerenja u institucije. Učešće u lokalnim procesima omogućava građanima da ne budu samo pasivni posmatrači, već ravnopravni akteri u oblikovanju sredine u kojoj žive i rade.

Lokalna samouprava koja podstiče i vrednuje građansko učešće gradi temelje održivog razvoja i inkluzivnog društva. Stoga je važno da svaki građanin bude informisan o mogućnostima participacije, dostupnim mehanizmima i načinima na koje može doprinositi radu lokalnih institucija. Cilj ovog vodiča je da pruži jasne i praktične informacije o pravima građana, procedurama i alatima kroz koje mogu ostvariti svoje učešće u radu opštine Rožaje, te time doprineti unapređenju kvaliteta života u svojoj zajednici.

CILJ I SVRHA VODIČA

Ovaj vodič ima za cilj da pruži građanima opštine Rožaje jasan, pregledan i praktičan alat za razumijevanje svojih prava i mogućnosti u okviru lokalne samouprave. U vremenu kada se od institucija sve više očekuje otvorenost, odgovornost i uključivanje građana, neophodno je da i sami građani budu informisani, osnaženi i spremni da aktivno učestvuju u procesima odlučivanja.

Vodič je namijenjen svim građanima - bez obzira na uzrast, nivo obrazovanja ili prethodno iskustvo sa institucijama - i obuhvata ključne informacije o funkcionisanju lokalne uprave, načinima građanskog učešća, mehanizmima kontrole i dostupnim pravnim sredstvima za ostvarivanje prava.

Svrha vodiča je višestruka:

Informisanje: Pružiti građanima precizne i razumljive informacije o strukturi i nadležnostima lokalne vlasti, kao i o njihovim pravima i obavezama.

Podsticanje učešća: Ohrabriti aktivno učešće građana u radu lokalne samouprave, kroz različite oblike participacije.

Jačanje povjerenja: Doprineti transparentnosti i jačanju povjerenja između građana i lokalnih institucija.

Unapređenje lokalne demokratije: Podržati razvoj lokalne samouprave zasnovane na principima otvorenosti, inkluzivnosti i odgovornosti.

Ovaj vodič takođe predstavlja podršku opštini Rožaje u njenim naporima da ispuni domaće zakonske obaveze i evropske standarde u pogledu uključivanja građana u procese odlučivanja i upravljanja javnim poslovima.

SADRŽAJ

I OSNOVE LOKALNE SAMOUPRAVE

- Šta je lokalna samouprava i kako funkcioniše
- Uloga i nadležnosti opštine Rožaje
- Organizaciona struktura lokalne vlasti

II PRAVA GRAĐANA

- Zakonski osnovi za učešće građana
- Pravo na pristup informacijama
- Pravo na podnošenje inicijativa, peticija i pritužbi
- Pravo na javno izražavanje mišljenja i učešće u raspravama
- Pristup javnim dokumentima i podacima

III STRUKTURE I OBLICI LOKALNOG UČEŠĆA GRAĐANA

- Učešće u radu mjesnih zajednica
- Savjeti građana i lokalni forumi
- Učešće putem nevladinih organizacija (NVO)
- Tematske radne grupe, komisije i savjetodavna tijela
- Lokalni referendum i savjetovanja

IV BUDŽETSKI PROCES I FINANSIJE

- Kako se planira i usvaja budžet opštine
- Učešće građana u budžetskom procesu (participativno budžetiranje)
- Kako pratiti trošenje javnih sredstava
- Transparentnost i dostupnost finansijskih dokumenata

V PRIJAVA NEPRAVILNOSTI I ZAŠTITA PRAVA

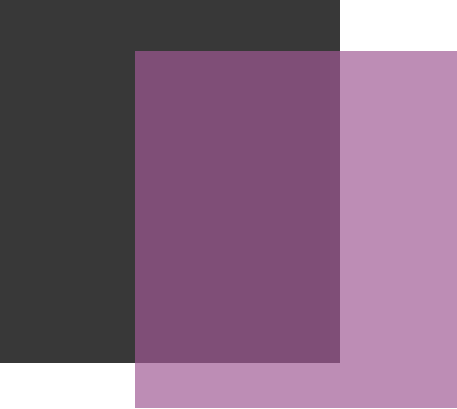
- Načini prijavljivanja nepravilnosti i korupcije
- Postupanje institucija po prijavama građana
- Zaštita prava podnosioca prijava (zviždača)

VI EU INTEGRACIJE I LOKALNA SAMOUPRAVA

- Šta evropske integracije donose lokalnom nivou i građanima?
- EU standardi u oblasti transparentnosti i učešća građana.
- Pristup EU fondovima i programima na lokalnom nivou

VII AKTIVNO GRAĐANSTVO I ZAGOVARANJE

- Kako pokrenuti promjenu u svojoj zajednici
- Korišćenje alata zagovaranja i javnog pritiska
- Saradnja sa organizacijama civilnog društva

I OSNOVE LOKALNE SAMOUPRAVE

ŠTA JE LOKALNA SAMOUPRAVA I
KAKO FUNKCIONIŠE?

ULOGA I NADLEŽNOSTI OPŠTINE
ROŽAJE.

ORGANIZACIONA STRUKTURA
LOKALNE VLASTI.

Lokalna samouprava predstavlja jedan od dva osnovna nivoa vlasti u Crnoj Gori, zajedno sa državnim nivoom. U skladu sa Ustavom Crne Gore, sistem vlasti se zasniva na principima decentralizacije, zakonitosti, odgovornosti i transparentnosti, a lokalna samouprava je ključan mehanizam za ostvarivanje demokratskih prava i neposrednog učešća građana u odlučivanju o pitanjima koja se tiču njihovih svakodnevnih potreba i interesa.

Lokalna samouprava podrazumijeva pravo i sposobnost građana i njihovih izabranih predstavnika da, u okviru zakona, uređuju i upravljaju značajnim javnim poslovima koji se odnose na lokalnu zajednicu. Ovo pravo se ostvaruje kroz institucionalno definisanu strukturu lokalne vlasti, najčešće na nivou opština.

Organizacija vlasti u Crnoj Gori

Prema Ustavu Crne Gore, vlast je organizovana na dva nivoa:

1. Državni nivo – uključuje centralne institucije vlasti:

Skupštinu Crne Gore kao zakonodavno tijelo,

Vlada Crne Gore kao izvršni organ,

Predsjednika Crne Gore,

kao i druge državne institucije koje se bave zakonodavstvom, bezbjednošću, pravosuđem, spoljnom i unutrašnjom politikom, finansijama, odbranom i ostalim poslovima od opšteg interesa.

1. Lokalni nivo – obuhvata opštine kao osnovne jedinice lokalne samouprave, koje imaju zakonska ovlašćenja da samostalno uređuju i upravljaju poslovima lokalnog značaja, u skladu sa potrebama i interesima lokalnog stanovništva.

Funkcionisanje lokalne samouprave

U Crnoj Gori postoji 25 opština, a svaka od njih ima institucionalnu strukturu koja omogućava funkcionisanje lokalne vlasti.

Pravni okvir i institucionalna osnova

Rad lokalne samouprave u Crnoj Gori zasniva se na sljedećim pravnim aktima:

Ustav Crne Gore – kao najviši pravni akt koji garantuje pravo na lokalnu samoupravu;

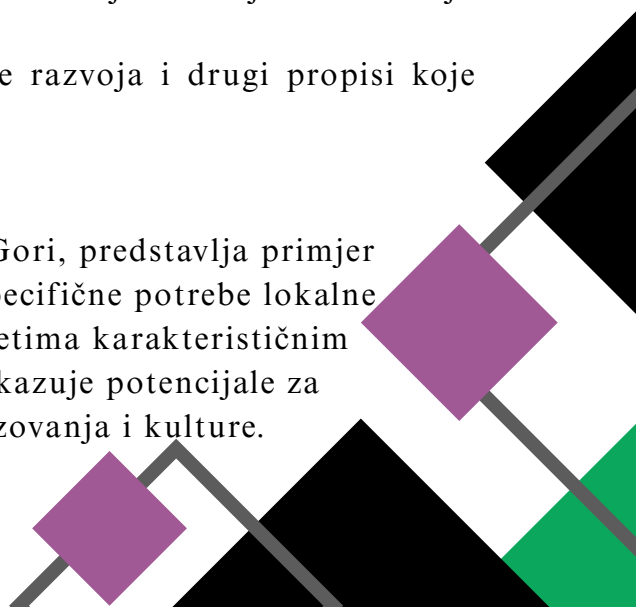
Zakon o lokalnoj samoupravi – kojim se detaljno uređuje organizacija, nadležnosti, finansiranje i načini ostvarivanja lokalne samouprave;

Statuti opština – osnovni akti svake opštine koji uređuju unutrašnju organizaciju i način rada;

Odluke, pravilnici, akcioni planovi, strategije razvoja i drugi propisi koje donosi Skupština opštine.

Lokalna samouprava u opštini Rožaje

Opština Rožaje, kao jedna od 25 opština u Crnoj Gori, predstavlja primjer lokalne samouprave koja nastoji da odgovori na specifične potrebe lokalne zajednice. Rožaje se suočava sa izazovima i prioritetima karakterističnim za sjeveroistočni region zemlje, ali istovremeno pokazuje potencijale za razvoj u oblastima turizma, drvne industrije, obrazovanja i kulture.

ULOGA I NADLEŽNOSTI OPŠTINE

Opština Rožaje, kao jedinica lokalne samouprave, ima zakonom utvrđenu ulogu i odgovornost za upravljanje poslovima koji su od neposrednog i svakodnevnog značaja za život i rad građana na svojoj teritoriji. U skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi Crne Gore, opština je ovlašćena da samostalno, u okviru zakonom definisanih nadležnosti, kreira i sprovodi lokalne politike, upravlja resursima i obezbjeđuje javne usluge koje su od vitalnog značaja za lokalnu zajednicu.

Opština Rožaje djeluje istovremeno kao posrednik između građana i državnih organa, ali i kao samostalni nosilac javnih ovlašćenja, koji je odgovoran za donošenje i sprovođenje odluka koje direktno utiču na svakodnevni život građana. Njena uloga nije samo administrativna, već i razvojna, socijalna i integrativna, sa ciljem da doprinese ekonomskom razvoju, unapređenju kvaliteta života, zaštiti javnog interesa i jačanju lokalne demokratije.

Opština je dužna da svoj rad zasniva na principima efikasnosti, transparentnosti, odgovornosti, zakonitosti i participativnosti. Kroz jačanje dijaloga sa građanima, unapređenje pristupa informacijama i podsticanje javne rasprave, lokalna samouprava doprinosi razvoju povjerenja i osjećaja zajedništva. Pored toga, u kontekstu procesa evropskih integracija, opštine sve više preuzimaju aktivnu ulogu u primjeni evropskih standarda u oblasti dobrog upravljanja, zaštite ljudskih prava i održivog razvoja.

Kako bi sve ove ciljeve ostvarila u praksi, opština raspolaže jasno definisanim nadležnostima koje joj omogućavaju da odgovorno i djelotvorno upravlja lokalnim poslovima. U nastavku su predstavljene ključne oblasti kroz koje se ostvaruje uloga i zadaci opštine Rožaje.

Organizacija i održavanje lokalnih puteva i ulica, javne rasvjete, vodosnabdijevanja, kanalizacije, prikupljanja i odvoza otpada; Upravljanje pijacama i drugim komunalnim objektima.

KOMUNALNE DJELATNOSTI

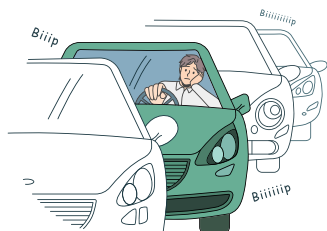
**Uređenje i održavanje zelenih površina, parkova i javnih prostora;
Upravljanje komunalnim otpadom, kontrola zagađenja, zaštita prirodnih dobara.**

ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

Izrada i sprovođenje prostorno-urbanističkih planova, lokalnih studija lokacije i izdavanje urbanističko-tehničkih uslova.

Kontrola gradnje i izdavanje odobrenja za izgradnju.

PROSTORNO PLANIRANJE I URBANIZAM

**Regulacija i bezbjednost saobraćaja na lokalnim putevima;
Upravljanje javnim parkiralištima, saobraćajnom signalizacijom i lokalnim saobraćajnim rješenjima.**

LOKALNI SAOBRAĆAJ I INFRASTRUKTURA

Pružanje pomoći socijalno ugroženim kategorijama, starima i osobama sa invaliditetom;

Podrška ustanovama za brigu o djeci, mladima i porodici;

Suosnivačka uloga u centrima za socijalni rad (uz državu).

SOCIJALNA I DJEČIJA ZAŠTITA

Planiranje i sprovođenje mjera zaštite i spašavanja u vanrednim situacijama (poplave, požari, klizišta i sl.);
Saradnja sa državnim službama i lokalnim subjektima u kriznim okolnostima.

CIVILNA ŽAŠTITA I VANREDNE SITUACIJE

Osnivanje i finansiranje predškolskih ustanova, ustanova kulture (biblioteka, domova kulture), sportskih objekata i programa od lokalnog značaja;

Podrška amaterskom stvaralaštvu i lokalnim manifestacijama.

OBRAZOVANJE I KULTURA

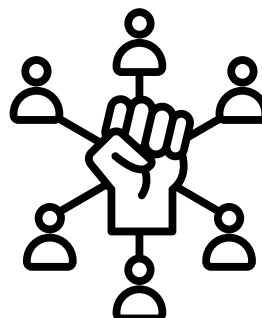
Podsticanje malih i srednjih preduzeća, poljoprivrede i turizma;
Podrška lokalnim preduzetnicima, investitorima i projektima koji stvaraju nova radna mjesta.

LOKALNI EKONOMSKI RAZVOJ

Organizovanje javnih rasprava, konsultacija i inicijativa;
Informisanje građana i obezbjeđivanje njihove uključenosti u donošenje odluka;

Podrška mjesnim zajednicama i savjetima građana.

UČEŠĆE GRAĐANA

SKUPŠTINA OPŠTINE

Šta je?

Predstavnički organ građana opštine. Ima zakonodavnu ulogu na lokalnom nivou.

Ko je čini?

Odbornici koje biraju građani na neposrednim izborima, na mandat od 4 godine.

Šta radi?

Donosi Statut opštine i sve ključne odluke.

Usvaja budžet i nadgleda njegovo trošenje.

Bira i može razriješiti predsjednika opštine.

Donosi planove, programe, odluke i pravilnike.

Osniva javna preduzeća i ustanove.

Odgovornost:

Građanima koji su ih birali. Najodgovorniji organ u opštini.

PREDSJEDNIK SKUPŠTINE

Ko je?

Prvi čovjek opštine, bira ga Skupština.

Sprovodi njene odluke i vodi upravu.

Funkcija:

Predstavlja opštinu u pravnom prometu i javnosti.

Predlaže budžet, rukovodi lokalnom upravom.

Imenovanje i razrješenje rukovodilaca sekretarijata i službi.

Odgovor za sprovođenje razvojne politike.

Mandat:

4 godine. Može biti razriješen odlukom Skupštine.

Odgovornost:

Skupštini opštine. Dužan da polaže račune za izvršenje politika i korišćenje budžeta.

KABINET/NAČELNIK UPRAVE

Uloga:

Operativni tim koji pomaže predsjedniku opštine u obavljanju svakodnevnih poslova i koordinaciji između organa uprave.

Ko tu radi?

Savjetnici, stručni saradnici, načelnik uprave.

Šta rade?

Savjetuju predsjednika,

Prate rad sekretarijata i službi,

Pomažu u protokolu, komunikaciji, prijemu stranaka.

Odgovornost:

Predsjedniku opštine.

SEKRETARIJATI

Sektor po sektor – vode lokalne politike u oblastima kao što su: finansije, urbanizam, komunalne djelatnosti, obrazovanje, kultura, privreda, ekologija itd.

Na čelu:

Sekretar, koga imenuje predsjednik opštine.

Nadležnosti:

Pripremaju nacrt odluka, analiza i prijedloga.

Sprovode zakone i propise u svojoj oblasti.

Pružaju podršku Skupštini i predsjedniku.

Odgovornost:

Predsjedniku opštine i posredno Skupštini (kroz izvještaje).

JAVNA PREDUZEĆA I USTANOVE

Izvršioци javnih usluga na terenu (komunalne, kulturne, obrazovne, sportske, socijalne).

Primjeri:

Komunalno preduzeće, Centar za kulturu, Biblioteka, Sportski centar, Vatrogasna jedinica (ako je u nadležnosti).

Upravljanje:

Direktori, upravni i nadzorni odbori – imenuju ih predsjednik ili Skupština.

Odgovornost:

Skupštini i predsjedniku – moraju podnositi izvještaje o radu.

SLUŽBE

Obavljaju tehničke, administrativne i podržavajuće poslove.

Primjeri:

Služba javnih nabavki, pravna služba, služba za odnose s javnošću, zaštita i spašavanje, IT.

Na čelu:

Rukovodilac službe – savjetnik, načelnik, koordinator.

Šta rade?

Izdavanje dozvola, obrada zahtjeva,

Administrativna i tehnička podrška građanima i organima uprave,

Operativni zadaci u sprovođenju odluka.

Odgovornost:

Predsjedniku opštine ili nadležnom sekretarijatu.

MJESNE ZAJEDNICE I GRAĐANI

Predstavnici građana u manjim zajednicama (naselja, sela). Najbliži kontakt između građana i uprave.

Funkcija:

Prikupljanje inicijativa i problema iz svoje sredine, Učešće u konsultacijama,

Pokretanje lokalnih akcija i projekata.

Savjet mjesne zajednice:

Građani mogu birati članove savjeta, koji učestvuju u komunikaciji s opštinom.

Odgovornost:

Koordinaciju vodi Sekretarijat za lokalnu samoupravu.

II PRAVA GRAĐANA

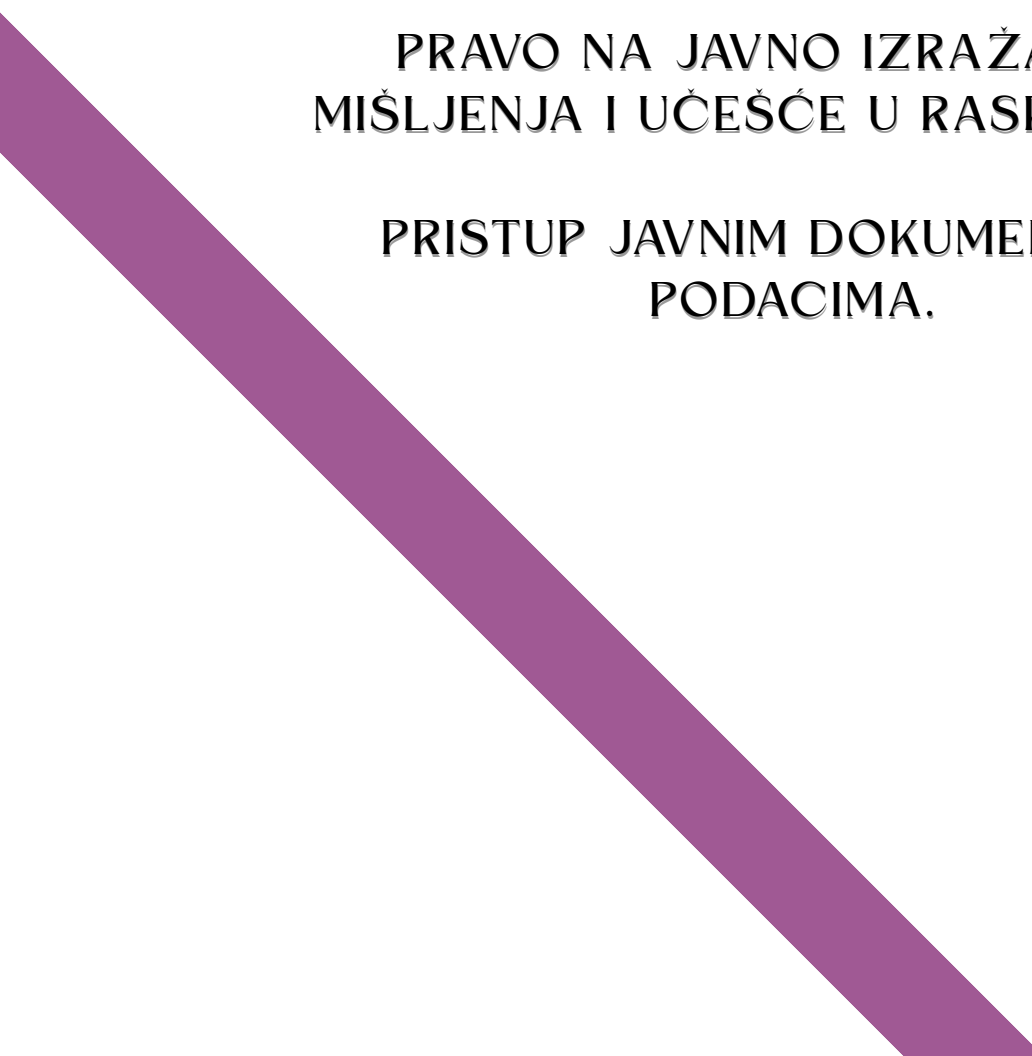
ZAKONSKI OSNOVI ZA UČEŠĆE
GRAĐANA.

PRAVO NA PRISTUP INFORMACIJAMA.

PRAVO NA PODNOŠENJE INICIJATIVA,
PETICIJA I PRITUŽBI.

PRAVO NA JAVNO IZRAŽAVANJE
MIŠLJENJA I UČEŠĆE U RASPRAVAMA.

PRISTUP JAVNIM DOKUMENTIMA I
PODACIMA.

Građani predstavljaju osnovu i srž lokalne samouprave, jer ona postoji upravo da bi služila njihovim potrebama i interesima. U demokratskom društvu, građani ne treba da budu samo posmatrači procesa odlučivanja, već ravnopravni učesnici u donošenju odluka koje utiču na život u njihovoj zajednici.

Zakonima Crne Gore, a posebno Zakonom o lokalnoj samoupravi, građanima su zagaranтована brojna prava koja im omogućavaju da aktivno učestvuju u radu lokalnih institucija, da budu informisani, da utiču na odluke i da kontrolišu rad svojih predstavnika. Korišćenjem ovih prava, građani doprinose razvoju transparentnosti, odgovornosti i dobrog upravljanja na lokalnom nivou.

U nastavku su predstavljena osnovna prava građana u lokalnoj samoupravi, kao i načini na koje ta prava mogu ostvarivati u opštini Rožaje.

ZAKONSKI OSNOVI ZA UČEŠĆE GRAĐANA

Pravo građana da učestvuju u odlučivanju o pitanjima od lokalnog značaja predstavlja jedno od temeljnih načela lokalne samouprave u Crnoj Gori. Ovo pravo je zagaranтовано Ustavom Crne Gore – posebno članom 113, koji propisuje pravo građana da neposredno ili preko slobodno izabranih predstavnika učestvuju u vršenju javnih poslova, kao i članom 51, koji garantuje pravo na pristup informacijama.

Na lokalnom nivou, ovo pravo dodatno razrađuje Zakon o lokalnoj samoupravi, koji u članu 6 definiše da građani imaju pravo da neposredno ili preko svojih predstavnika odlučuju o poslovima od lokalnog značaja. Član 3 istog zakona propisuje načela lokalne samouprave, među kojima su posebno istaknuti javnost rada, učešće građana i odgovornost. Dalje, član 158 uređuje oblike neposrednog učešća građana, uključujući građanske inicijative, referendume, savjetovanja i učešće u radu mjesnih zajednica, dok član 160 potvrđuje pravo građana da podnose inicijative i prijedloge organima lokalne samouprave.

Građani imaju i zakonsko pravo da budu informisani o radu lokalnih organa i da ostvare uvid u dokumenta i akte od javnog značaja, što je uređeno i Zakonom o slobodnom pristupu informacijama, posebno članovima 5 i 6. Ove odredbe garantuju svakom građaninu pravo da slobodno pristupi informacijama koje posjeduju javni organi, uključujući i opštine.

Učešće građana u lokalnoj samoupravi dodatno je ojačano međunarodnim standardima, prije svega Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi, koju je Crna Gora ratifikovala, a čiji član 3 prepoznaje pravo građana da učestvuju u upravljanju javnim poslovima koje se tiču njihove zajednice.

Na osnovu ovih zakonskih i međunarodnih temelja, svaki građanin opštine Rožaje ima pravo da učestvuje u oblikovanju lokalnih politika, da pokreće inicijative, da se informiše i da učestvuje u procesima donošenja odluka koji direktno utiču na svakodnevni život u zajednici.

PRAVO NA PRISTUP INFORMACIJAMA

Pravo na pristup informacijama jedan je od najvažnijih alata koje građani imaju kako bi nadzirali rad lokalne samouprave i učestvovali u donošenju odluka koje direktno utiču na njihov svakodnevni život. Transparentnost i dostupnost informacija omogućavaju da vlast bude odgovorna, a građani informisani i osnaženi da djeluju u interesu svoje zajednice.

Zakonski okvir kojim je pravo na pristup informacijama zagarantovano:

Ustavom Crne Gore (Službeni list RCG – broj 66/06, čl. 51), koji garantuje pravo svakog građanina da pristupi informacijama koje posjeduju organi vlasti,

Zakonom o slobodnom pristupu informacijama (Službeni list CG – br. 44/12, 30/17), koji definiše pravila i postupke za ostvarivanje ovog prava,

Zakonom o lokalnoj samoupravi (Službeni list CG – br. 050/22 čl. 3, čl. 12 i čl. 169-173), kojim se obavezuje lokalna samouprava na otvorenost i informisanje građana.

Koje informacije građani imaju pravo da traže?

Građani opštine Rožaje imaju pravo da pristupe svim informacijama i dokumentima koji se odnose na rad lokalne samouprave, osim onih koji su zakonom izuzeti (npr. podaci koji se odnose na nacionalnu bezbjednost, zaštitu ličnih podataka i dr.).

Građani mogu tražiti informacije o:

- Budžetu opštine (prihodi, rashodi, planovi i završni računi),
- Odlukama Skupštine opštine (statut, odluke, rješenja),
- Urbanističkim i prostornim planovima,
- Komunalnim uslugama i njihovim cijenama,
- Javnim nabavkama i tenderima,
- Raspodjeli sredstava za sport, kulturu, NVO sektor,
- Radnim tijelima, članovima savjeta, upravnim i nadzornim odborima,
- Radu mjesnih zajednica i javnih preduzeća,
- Izvještajima o radu predsjednika opštine i opštinskih službi,
- Sporazumima, ugovorima i donacijama koje opština sklapa.

Pravo na pristup se odnosi kako na dokumenta i akte, tako i na podatke, statistike, planove, odluke i službena obavještenja.

Obaveze opštine Rožaje po pitanju pristupa informacijama

Lokalna samouprava, u skladu sa zakonom, dužna je da:

Proaktivno objavljuje informacije od javnog značaja putem zvanične internet stranice, oglasnih tabli, biltena, medija i drugih oblika javnog informisanja;

Obezbijadi pristup na zahtjev građana – svaki građanin ima pravo da podnese zahtjev u pisanom ili elektronskom obliku i da u zakonskom roku od 15 dana dobije traženu informaciju ili obrazloženo odbijanje;

Obezbiјedi javnost rada Skupštine i organa uprave – zapisnici, odluke, dnevni redovi i materijali za sjednice moraju biti dostupni javnosti;

Održava i redovno ažurira registar dokumenata i informacija koji je dostupan građanima.

Opština je, u skladu sa zakonom, dužna da pruži informacije *besplatno ili uz minimalne troškove* administrativnog postupka, na način koji je pristupačan svim građanima, uključujući i ranjive kategorije, uz poštovanje zakonskih izuzetaka koji se odnose na zaštitu osjetljivih i ličnih podataka (Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Službeni list CG – br. 044/12 i 022/17).

Kako građani mogu podnijeti zahtjev za pristup informacijama?

Građani opštine Rožaje imaju zakonsko pravo da traže informacije od lokalne samouprave o svim pitanjima koja se tiču njenog rada, osim informacija koje su zakonom izuzete. Postupak je jednostavan i dostupan svima.

Ko može podnijeti zahtjev?

Svaki građanin, te pravna lica (preduzeća, organizacije, mediji).
Nije potrebno posebno obrazložiti razlog traženja informacije.

Gdje se podnosi zahtjev?

Zahtjev se podnosi nadležnom organu opštine Rožaje koji posjeduje traženu informaciju.

To može biti skupština opštine, predsjednik opštine, sekretarijati ili službe lokalne uprave, javno preduzeće ili ustanova čiji je osnivač opština.

Kako se podnosi zahtjev?

- Pisanim putem (poštom ili lično na pisarnici opštine),
- Elektronski putem e-maila ili online formulara, ako je dostupan.

Nije propisan obavezan obrazac, ali poželjno je da zahtjev sadrži:

- Ime i prezime podnosioca (ili naziv organizacije),
- Adresu i kontakt podatke,
- Precizan opis tražene informacije ili dokumenta,
- Način na koji želite da vam informacija bude dostavljena (poštom, e-mailom, uvidom u dokumenta).

 Adresa:

Opština Rožaje
Maršala Tita bb
84310 Rožaje

 E-mail: opstina_rozaje@t-com.me

 Putem zvanične internet stranice opštine: www.rozaje.me

Koliko traje postupak?

Opština je dužna da odluči po zahtjevu i dostavi informaciju najkasnije u roku od 15 radnih dana od dana prijema zahtjeva.

U složenijim slučajevima, rok se može produžiti za još 15 dana, uz obavještenje podnosiocu.

Koje informacije možete tražiti?

Građani mogu tražiti pristup:

- Odlukama i aktima Skupštine opštine,
- Budžetu i finansijskim izvještajima,
- Javnim nabavkama, ugovorima i troškovima,
- Urbanističkim i infrastrukturnim planovima,
- Informacijama o javnim službama, ustanovama i projektima opštine.

Ako zahtjev bude odbijen građanin ima pravo, šta?

- Uložiti žalbu Agenciji za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama Crne Gore,
- Pokrenuti upravni spor pred nadležnim sudom.

Uvid u tražene informacije je *besplatan*. Građani imaju pravo da besplatno dobiju pristup dokumentima i informacijama od javnog značaja u prostorijama nadležnog organa. Međutim, ako građanin zatraži da mu se dokumenti dostave u kopiji, prepisu, elektronski ili poštom, može biti obavezan da plati samo stvarne troškove tehničke obrade i slanja informacija, u skladu sa propisima. Ukoliko je zahtjev za pristup informacijama podnijen od strane lica sa invaliditetom ili građana u stanju socijalne potrebe, troškove dostave i kopiranja snosi organ vlasti.

Ako vam organ lokalne samouprave iz bilo kojeg razloga ne dostavi tražene informacije, odbije vaš zahtjev bez valjanog obrazloženja, prekorači zakonski rok za odgovor ili jednostavno ignoriše vaš zahtjev, imate pravo da preduzmete daljnje korake.

U takvim slučajevima, možete podnijeti žalbu Agenciji za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama. Žalba se podnosi putem organa kojem je upućen vaš prvobitni zahtjev ili direktno Agenciji.

Agencija je dužna da u roku od 15 radnih dana donese odluku po vašoj žalbi i dostavi vam rješenje. Ukoliko ni nakon podnošene žalbe ne dobijete odgovor od organa vlasti, ili ako Agencija ne postupi po vašoj žalbi, imate pravo da uložite ponovljenu žalbu ili urgenciju.

Rok za odlučivanje po ponovljenoj žalbi je 7 dana od dana njenog podnošenja. Ako organ i dalje ne postupi po zahtjevu, niti se dobije odluka Agencije, građanin ima pravo da, u roku od 30 dana od isteka roka za ponovljenu žalbu, pokrene upravni spor pred Upravnim sudom Crne Gore.

Žalbe se podnose u pisanoj formi, treba da budu jasno i razumljivo sastavljene, sa neophodnim podacima - ime i prezime podnosioca (ili naziv pravnog lica), adresu stanovanja ili sjedište, razloge zbog kojih se tužba podnosi. Uz tužbu se prilaže ovjerena kopija zahtjeva za pristup informacijama, prethodno podnesene žalbe i ponovljene žalbe, kako bi sud imao potpuni uvid u tok postupka.

ZAHTJEV ZA PRISTUP INFORMACIJAMA

NA OSNOVU ČLANA 18 ZAKONA O SLOBODNOM PRISTUPU INFORMACIJAMA („SLUŽBENI LIST CRNE GORE“, BR. 44/12, 30/17), PODNOSIM:

ZAHTJEV ZA PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA

PODACI O PODNOSIOCU:

IME I PREZIME / NAZIV ORGANIZACIJE: _____

ADRESA: _____

TELEFON: _____

E-MAIL: _____

ORGANU VLASTI:

(NAZIV I ADRESA ORGANA KOJEM SE ZAHTJEV UPUĆUJE)

OPIS TRAŽENIH INFORMACIJA:

LJUBAZNO TRAŽIM PRISTUP SLJEDEĆIM INFORMACIJAMA/DOKUMENTIMA OD JAVNOG ZNAČAJA: _____

NAČIN OSTVARIVANJA PRISTUPA (OZNAČITI):

- ☐ UVID U DOKUMENTE NA LICU MJESTA
- ☐ DOSTAVA KOPIJE POŠTOM
- ☐ ELEKTRONSKA DOSTAVA NA E-MAIL
- ☐ DRUGO:

DATUM: _____

POTPIS: _____

**AGENCIJA ZA ZAŠTITU LIČNIH
PODATAKA I SLOBODAN
PRISTUP INFORMACIJAMA**
BULEVAR REVOLUCIJE 11,
PODGORICA
TEL/FAX: +382 20 634 883
TEL/FAX: +382 20 634 884
E-MAIL: AZLP@AZLP.ME ;
AZLP@T-COM.ME

TUŽBA UPRAVNOM SUDU ZBOG NEPOSTUPANJA PO ZAHTJEVU ILI ŽALBI

NA OSNOVU ZAKONA O UPRAVNOM SPORU („SLUŽBENI LIST CRNE GORE“, BR. 54/16), PODNOSIM:

TUŽBA ZBOG ČUTANJA UPRAVE / NEDONOŠENJA ODLUKE O ŽALBI

UPRAVNOM SUDU CRNE GORE

(PODNOŠI SE NAKON ŠTO ŽALBA ILI PONOVLJENA ŽALBA OSTANE BEZ ODGOVORA)

PODACI O TUŽIOCU:

IME I PREZIME / NAZIV ORGANIZACIJE: _____

ADRESA: _____

TELEFON: _____

E-MAIL: _____

TUŽENI:

NAZIV ORGANA VLASTI KOJI JE ODBIO / IGNORISAO ZAHTJEV ILI ŽALBU

PREDMET TUŽBE:

TUŽBOM TRAŽIM DA UPRAVNI SUD DONESE RJEŠENJE KOJIM SE OBAVEZUJE TUŽENI ORGAN DA MI

OMOGUĆI PRISTUP INFORMACIJAMA NA OSNOVU:

- ZAHTEVA PODNIJETOG DANA _____
- ŽALBE PODNIJETE DANA _____ (AKO POSTOJI)

RAZLOZI TUŽBE:

- ☐ ORGAN NIJE ODLUČIO PO MOM ZAHTJEVU U ZAKONSKOM ROKU
- ☐ ORGAN NIJE ODLUČIO PO ŽALBI
- ☐ NIJE ISPOŠTOVAN ZAKON O SLOBODNOM PRISTUPU INFORMACIJAMA

DOKAZI:

- KOPIJA ZAHTJEVA
- KOPIJA ŽALBE
- DRUGA RELEVANTNA DOKUMENTACIJA

PREDLOG TUŽIOCA:

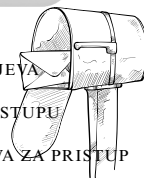
PREDLAŽEM DA SUD USVOJI OVU TUŽBU I OBAVEŽE TUŽENI ORGAN DA MI U NAJKRAĆEM ROKU OMOGUĆI TRAŽENI PRISTUP INFORMACIJAMA.

DATUM: _____

POTPIS: _____

OPŠTINA ROŽAJE
ADRESA: MARŠALA TITA BB
BB, 84310 ROŽAJE
TELEFON: +382 51 270 430
WEB: WWW.ROZAJE.ME
E-MAIL: OPŠTINA_ROZAJE@T-COM.ME (ILI KONTAKT
KONKRETNE SLUŽBE:
URBANIZAM, BUDŽET ITD.)

ŽALBA ZBOG NEPOSTUPANJA ILI ODBIJANJA ZAHTJEVA

NA OSNOVU ČLANA 35 ZAKONA O SLOBODNOM PRISTUPU INFORMACIJAMA, PODNOSIM:

ŽALBU NA ČUTANJE UPRAVE / ODBIJANJE ZAHTJEVA ZA PRISTUP INFORMACIJAMA

PODACI O PODNOSIOCU:

IME I PREZIME / NAZIV ORGANIZACIJE: _____

ADRESA: _____

TELEFON: _____

E-MAIL: _____

ORGANU KOJI JE ODLUČIVAO PO ZAHTJEVU:

(NAZIV I ADRESA ORGANA)

RAZLOZI ŽALBE (OZNAČITI):

- ☐ NIJE DONIJETO RJEŠENJE U ZAKONSKOM ROKU OD 15 RADNIH DANA
- ☐ NEOSNOVANO ODBIJEN PRISTUP TRAŽENIM INFORMACIJAMA
- ☐ INFORMACIJE DOSTAVLJENE DJELIMIČNO ILI NEPOTPUNO

PREDMET ZAHTJEVA:

(DATUM I OPIS TRAŽENE INFORMACIJE)

PREDLOG PODNOSIOCA ŽALBE:

MOLIM DA SE DONESE RJEŠENJE KOJIM SE NALAŽE ORGANU VLASTI DA MI OMOGUĆI TRAŽENI PRISTUP INFORMACIJAMA U SKLADU SA ZAKONOM.

DATUM: _____

POTPIS: _____

UPRAVNI SUD CRNE GORE
ADRESA: BULEVAR SVETOG PETRA
CETINJSKOG 130
KULA - POSLOVNI CENTAR NCO
81000 PODGORICA
OVLAŠĆENA LICA ZA POSTUPANJE PO
ZAHTJEVU ZA SLOBODAN PRISTUP
INFORMACIJAMA:
NINA LALATOVIĆ, SAVJETNICA - SEKRETARKA
SUDA
TEL: +382-20-219-481
MAIL: NINA.LALATOVIC@SUDSTVO.ME

Primjer iz prakse: Pristup informacijama o trošenju sredstava za javnu rasvjetu

Situacija: Građanka iz opštine Rožaje primijetila je da je u njenom naselju postavljena nova javna rasvjeta, ali nije bilo javno objavljeno koliko je taj posao koštao, ko je bio izvođač radova i da li je proveden postupak javne nabavke. S obzirom da smatra da se radi o sredstvima iz budžeta koji svi građani pune, odlučila je da koristi pravo na pristup informacijama.

Koraci koje je preduzela:

Podnošenje zahtjeva: Građanka je u pisanoj formi podnijela zahtjev Sekretarijatu za komunalne djelatnosti opštine Rožaje sa sljedećim pitanjima:

Koji je iznos sredstava utrošen za postavljanje nove javne rasvjete u njenoj ulici?

Ko je bio izvođač radova?

Da li je proveden postupak javne nabavke i, ako jeste, kada i kako?

Dobijanje odgovora: Sekretarijat je u roku od 15 dana dostavio odgovor u kojem je: naveo iznos sredstava (detaljan finansijski pregled), dostavio kopiju ugovora sa izvođačem radova, dostavio podatke o sprovedenom postupku javne nabavke, uključujući broj i datum objave.

Rezultat: Građanka je dobila potpunu informaciju i time potvrdila transparentnost rada lokalne samouprave. Na osnovu dostavljenih podataka, shvatila je da je postupak bio sproveden u skladu sa zakonom i da su sredstva trošena uredno. Njeno povjerenje u rad opštine time je ojačano.

Primjer 2: Pristup informacijama o planiranoj gradnji u naselju

Situacija: Grupa građana iz jednog naselja u Rožajama primijetila je da je na slobodnom zemljištu počela priprema terena za gradnju, ali niko od mještana nije bio obaviješten o tome šta se gradi. S obzirom da se radi o prostoru u blizini igrališta i škole, građani su željeli da se informišu.

Postupak:

- Uputili su zahtjev Sekretarijatu za urbanizam i prostorno planiranje tražeći:
 - Kopiju detaljnog urbanističkog plana za to područje,
 - Informaciju o tome da li je izdata građevinska dozvola,
 - Obavještenje o eventualnoj javnoj raspravi ili konsultacijama sa građanima.

Ishod:

- Sekretarijat je dostavio traženi urbanistički plan,
- Informisao građane da je dozvola izdata za izgradnju poslovnog objekta,
- Objasnio da je projekat bio predmet javne rasprave prije godinu dana, uz poziv na buduće slične događaje.

Rezultat: Građani su dobili sve potrebne informacije i saznali da je procedura bila zakonita, iako nisu ranije bili dovoljno informisani. Iskazali su interesovanje za redovno praćenje urbanističkih planova opštine.

Primjer 3: Pristup informacijama o finansiranju lokalnih sportskih klubova

Situacija: Članovi manjeg sportskog kluba iz Rožaja sumnjali su da lokalna samouprava neravnomjerno raspoređuje budžetska sredstva sportskim organizacijama. Odlučili su da podnesu zahtjev za pristup informacijama kako bi saznali tačne iznose dodijeljenih sredstava.

Postupak:

- Klub je podnio zahtjev Sekretarijatu za društvene djelatnosti tražeći:
 - Informacije o iznosima sredstava dodijeljenim sportskim klubovima u prethodne dvije godine,
 - Kopije odluka i kriterijuma za raspodjelu tih sredstava,
 - Informaciju o članovima komisije koji odlučuju o raspodjeli.

Ishod:

- Sekretarijat je dostavio finansijske izvještaje i odluke Skupštine,
- Klub je utvrdio da sredstva nijesu ravnomjerno raspodijeljena i da nema javno objavljenih kriterijuma.

Rezultat: Na osnovu dostupnih informacija, klub je pokrenuo inicijativu za izmjenu pravila o raspodjeli budžetskih sredstava, uključujući zahtjev za uvođenje javnog konkursa i jasno definisanih kriterijuma.

PRAVO NA PODNOŠENJE INICIJATIVA, PETICIJA I PRITUŽBI

Građani opštine Rožaje imaju zakonsko pravo da, pojedinačno ili kolektivno, izraze mišljenje, ukažu na problem ili zatraže preduzimanje konkretnih mjera od strane lokalne samouprave. Ova prava predstavljaju jedan od temeljnih mehanizama građanske participacije i garanciju transparentnog rada lokalne vlasti.

INICIJATIVA

Građanska inicijativa je formalni prijedlog građana kojim se predlaže donošenje određenog akta, pokretanje rješenja problema, izmjena postojećih pravila ili uvođenje novih mjera u lokalnoj zajednici. Inicijativu može podnijeti pojedinac, grupa građana, nevladina organizacija ili mjesna zajednica.

Građanska inicijativa je formalni prijedlog koji građanin ili grupa građana upućuje opštinskim organima, tražeći:

- donošenje nove odluke, pravilnika ili akta,
- izmjenu ili dopunu postojećeg akta,
- pokretanje konkretne aktivnosti od značaja za zajednicu.

Ko može podnijeti?

Svaki punoljetni građanin ili grupa građana (pojedinačno ili putem organizacije).

Kome se podnosi?

Predsjedniku opštine, Skupštini opštine, nadležnim sekretarijatima ili mjesnim zajednicama.

Obaveza postupanja:

Nadležni organ je dužan da inicijativu razmotri u razumnom roku, donese odluku o njenom prihvatanju/odbijanju i obavijesti podnosioca.

Obrazac za građansku inicijativu

Naslov:

Građanska inicijativa za pokretanje odluke / mjere od lokalnog značaja

Podnosioci inicijative:

Ime i prezime / Naziv organizacije: _____

Adresa: _____

Kontakt telefon i e-mail: _____

Upućuje se:

(npr. Predsjedniku opštine, Skupštini opštine, nadležnom sekretarijatu)

Predmet inicijative:

(Jasno navesti što se predlaže – npr. “Inicijativa za uređenje lokalnog igrališta u naselju ...”)

Obrazloženje:

(Navesti razloge, probleme i ciljeve koje inicijativa ima za zajednicu.)

Datum: _____

Potpis podnosioca: _____

PETICIJA

Peticija je formalni oblik kolektivnog izražavanja mišljenja, u kojoj određeni broj građana svojim potpisima traži da lokalna vlast:

- riješi konkretan problem (npr. rekonstrukcija ulice, postavljanje rasvjete),
- preduzme mjere u vezi sa lokalnim pitanjima,
- razmotri donošenje odluke ili izmjenu plana koji se tiču zajednice.

Minimalan broj potpisa:

Zakon o lokalnoj samoupravi ne propisuje striktan broj, ali u praksi se kao značajan broj uzima peticiju potpisanu od najmanje 5% birača sa teritorije koju predmet inicijative zahvata.

Forma peticije treba da sadrži:

- jasno definisan zahtjev,
- obrazloženje razloga,
- listu potpisnika sa imenom, prezimenom, adresom i potpisom.

Postupanje po peticiji:

Ako peticija ispunjava formalne uslove, nadležni organ je dužan da je razmotri i o tome se izjasni, a u pojedinim slučajevima i da je stavi na dnevni red Skupštine opštine.

Obrazac za peticiju

Naslov:

Peticija građana povodom pitanja od lokalnog značaja

Upućuje se:

(npr. Skupštini opštine Rožaje / Predsjedniku opštine / Sekretarijatu)

Predmet peticije:

(Npr. "Peticija za uvođenje javne rasvjete u Ulici ...")

Razlozi i ciljevi peticije:

(Jasno obrazložiti zbog čega je ova mjera važna.)

Potpisi građana:

Red. br Ime i prezime Adresa JMBG (opciono) Potpis

1.

2.

...

Datum predaje peticije: _____

Kontakt osoba: _____

PRITUŽBA

Pritužba je način da građani ukažu na nepravilnosti u radu lokalnih institucija, lošu uslugu, povredu prava ili neodgovorno ponašanje službenika.

Pritužba predstavlja sredstvo kojim građanin izražava nezadovoljstvo zbog:

- postupanja (ili nepostupanja) zaposlenih u organima lokalne uprave,
- povrede svojih prava,
- neučinkovitog ili nezakonitog rada javne službe, komunalnog preduzeća, mjesne zajednice itd.

Kome se podnosi?

- Sekretarijatu za opštu upravu,
- Kabinetu predsjednika opštine,
- Etičkom odboru (ako postoji), ili
- Direktno organu na koji se pritužba odnosi.

Način podnošenja:

- Pisano (poštom, lično ili elektronski),
- Telefonski (ako opština ima službu za pritužbe),
- Putem online formulara ako postoji na opštinskom sajtu.

Postupanje po pritužbi:

Organ lokalne vlasti je obavezan da evidentira i razmotri pritužbu, postupi u roku (najčešće 15–30 dana), te obavijesti podnosioca o rezultatima i eventualnim mjerama koje su preduzete.

Obrazac za pritužbu

Naslov:

Pritužba na rad organa lokalne samouprave / javne službe

Podnosilac pritužbe:

- Ime i prezime: _____
- Adresa: _____
- Telefon / e-mail: _____

Upućuje se:

(npr. Sekretarijat za opštu upravu, Kabinet predsjednika, Javno preduzeće)

Opis problema / povrede prava:

(Kratko i precizno navesti na šta se pritužba odnosi – npr. “Zaposleni u opštinskoj službi za građevinarstvo odbio da primi zahtjev bez obrazloženja.”)

Datum kada se događaj desio: _____

Dokazi (ako postoje):

(npr. fotografije, kopije dopisa, svjedoci)

Zahtjev / očekivanje:

(npr. pokretanje unutrašnjeg nadzora, izvinjenje, vraćanje prava, otklanjanje posljedica.)

Datum: _____

Potpis: _____

PRAVO NA JAVNO IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA I UČEŠĆE U RASPRAVAMA

Građani imaju Ustavom i zakonima zagarantovano pravo da slobodno izraze svoje mišljenje o pitanjima od javnog interesa, uključujući odluke koje donosi lokalna samouprava. Ovo pravo podrazumijeva mogućnost aktivnog učešća u javnim raspravama, konsultacijama, sjednicama Skupštine opštine i drugim forumima kroz koje se oblikuju lokalne politike.

Pravno utemeljenje:

- Zakon o lokalnoj samoupravi (član 167 i 168)
- Statut opštine Rožaje
- Zakon o slobodnom pristupu informacijama

Predmet javne rasprave su nacrti i prijedlozi opštinskih akata koji se tiču javnog interesa i koji imaju direktan uticaj na život i rad građana u lokalnoj zajednici. Javna rasprava omogućava da građani daju mišljenje prije nego što ti akti budu usvojeni.

Obaveze lokalne samouprave

Lokalna uprava ima zakonsku dužnost da:

- informiše građane o predloženim aktima koji se odnose na pitanja od javnog značaja (npr. budžet, planovi, strategije),
- organizuje javne rasprave o tim dokumentima u fazi nacrta,
- obezbijedi učešće građana u raspravi na transparentan i pristupačan način,
- razmotri sve pristigle komentare i objavi izvještaj o rezultatima rasprave.

Javne rasprave moraju biti najavljene najmanje 7 dana unaprijed, i to putem:

- zvaničnog sajta opštine Rožaje (www.rozaje.me),
- oglasnih tabli,
- lokalnih medija.

Način učešća građana

Građani mogu u procesima javne rasprave da učestvuju:

1. Pisano – dostavljanjem komentara, prijedloga ili primjedbi poštom ili elektronski;
2. Usmeno – iznošenjem mišljenja na samoj javnoj raspravi;
3. Putem organizacija – učešćem kroz nevladine organizacije, mjesne zajednice ili savjete građana;

Komentari građana mogu se odnositi na bilo koji dio nacrta dokumenta, uključujući:

- prijedloge izmjena članova odluka,
- ukazivanje na nedostatke ili štetne posljedice,
- prijedloge za unapređenje rješenja u interesu zajednice.

Postupanje lokalne samouprave nakon rasprave

Po završetku javne rasprave, opština je dužna da:

- sastavi i objavi zvaničan izvještaj o javnoj raspravi,
- precizno navede sve primjedbe, komentare i prijedloge koje su građani dostavili,
- obrazloži koje prijedloge je prihvatila, a koje odbila – uz razloge,
- učini taj izvještaj dostupnim javnosti (na internet stranici i oglasnim mjestima).

PRISUSTVO SJEDNICAMA I PRISTUP INFORMACIJAMA

Prisustvo građana sjednicama Skupštine opštine predstavlja jedno od temeljnih prava u okviru lokalne demokratije i transparentnosti javne vlasti. Ovo pravo omogućava građanima da neposredno prate rad izabranih predstavnika, informišu se o odlukama koje se donose u njihovo ime i steknu uvid u tok lokalnih političkih i administrativnih procesa.

Sjednice Skupštine opštine su po pravilu *javne*. To znači da svaki zainteresovani građanin, bez obzira na prebivalište, ima pravo da prisustvuje sjednici kao posmatrač, odnosno bez prava da učestvuje u raspravi (osim ako mu se to eksplicitno omogući).

Javna sjednica podrazumijeva:

- Otvorena vrata za sve građane i predstavnike medija;
- Pristup sali u kojoj se sjednica održava (do popunjavanja kapaciteta);
- Mogućnost praćenja toka rasprave, izlaganja odbornika i donošenja odluka.

Ograničenja prisustva – izuzeci od javnosti

Iako je osnovni princip javnost rada, postoje situacije kada se sjednica može zatvoriti za javnost, a to uključuje:

- Rasprave o povjerljivim ili tajnim informacijama (npr. bezbjednosna pitanja, ugovori sa komercijalnim klauzulama, lični podaci);
- Tematske tačke koje zahtijevaju zaštitu javnog interesa ili privatnosti;
- Odluku Skupštine da sjednicu zatvori, uz obavezno obrazloženje koje se unosi u zapisnik.

Odluka o isključenju javnosti mora biti zvanično izglasana i pravno opravdana.

Način prisustva – kako građani mogu pratiti sjednicu

Građani koji žele prisustvovati sjednici treba da:

- Prate najavu sjednice na zvaničnom sajtu opštine ili oglasnoj tabli (najčešće se objavljuje 5 do 7 dana ranije);
- Pojave se na mjestu održavanja sjednice u zakazano vrijeme;
- Poštuju pravila ponašanja u skupštinskoj sali, uključujući zabranu ometanja rada, komentarisanja, fotografisanja ili snimanja (osim uz prethodno odobrenje).

U nekim opštinama, sjednice se prenose uživo putem interneta ili lokalnih medija, čime se dodatno širi dostupnost za građane koji ne mogu da fizički prisustvuju, dok u nekim opštinama postoje i formalni mehanizmi kao što su:

- Građanski sat sa predsjednikom opštine,
- Tematske javne tribine,
- Savjeti građana ili mjesne zajednice kao oblici savjetodavnog učešća stanovništva.

PRISTUP JAVNIM DOKUMENTIMA I PODACIMA

Pravo građana na pristup informacijama od javnog značaja je temelj transparentne i odgovorne vlasti. Na nivou lokalne samouprave, to pravo omogućava svakom građaninu da bude informisan o radu opštinskih organa, načinu trošenja javnih sredstava, donošenju odluka i upravljanju lokalnim resursima. Ovo pravo je regulisano: Ustavom Crne Gore – član 51, koji garantuje pravo svakog da traži i dobije informacije koje posjeduju državni i lokalni organi. Zakonom o slobodnom pristupu informacijama kojim se detaljno propisuju uslovi, postupci i rokovi za ostvarivanje ovog prava;

Zakon o lokalnoj samoupravi – članovi koji definišu načela javnosti rada i odgovornost prema građanima; Statutom opštine Rožaje – koji može dodatno precizirati načine objavljivanja i dostupnosti podataka.

Koje informacije su dostupne?

Svi organi lokalne samouprave su dužni da građanima omoguće pristup sljedećim vrstama informacija i dokumenata:

- Akti i propisi koje donosi Skupština opštine
- Odluke, rješenja, zaključci, pravilnici
 - Budžetska dokumenta
- Nacrt i usvojeni budžet, rebalansi, završni račun
 - Ugovori, javne nabavke i trošenje sredstava
- Ugovori sa dobavljačima, spiskovi isplata i subvencija, javne nabavke
 - Planovi i strategije
- Planovi razvoja, prostorni i urbanistički planovi, planovi za zaštitu životne sredine
 - Informacije o javnim ustanovama i preduzećima
- Statuti, izvještaji o radu, finansijski izvještaji, nadzorni odbori
 - Podaci o zaposlenima i organima vlasti
- Organizaciona šema, imenovanja, opisi poslova, kontakt informacije
 - Zapisnici sa sjednica
- Skupština opštine, radna tijela, javne rasprave
 - Bilo koja informacija nastala u radu organa lokalne uprave, osim ako je zakonom izuzeta od objavljivanja.

PROAKTIVNA TRANSPARENTNOST

Prema Zakonu, lokalni organi su dužni da na sopstvenu inicijativu (bez zahtjeva građana) redovno objavljuju najvažnije informacije putem: zvanične internet stranice opštine, oglasnih tabli, lokalnih medija.

To uključuje budžet, javne nabavke, ugovore, planove, zapošljavanja, i izvještaje o radu.

📎 Šta opština mora obezbijediti građanima?

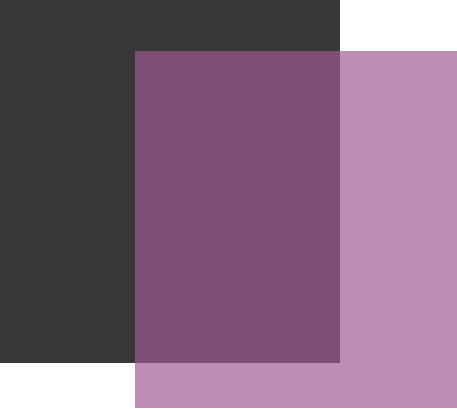
- Jednostavan pristup informacijama putem sajta, pisarnice ili elektronski
- Ažurirane i tačne podatke
- Jasne upute kako da se podnese zahtjev
- Odgovore u zakonskim rokovima
- Informisanje o pravima na žalbu i tužbu.

🚫 Izuzeci – informacije sa ograničenim pristupom

Informacije se mogu ograničiti ili uskratiti ako bi njihovo objavljivanje:

- ugrozilo nacionalnu ili javnu bezbjednost,
- povrijedilo pravo na privatnost trećih lica,
- omelo sprovođenje sudskih ili upravnih postupaka,
- otkrilo poslovnu tajnu.

Ipak, čak i tada organ mora provesti test javnog interesa – tj. ocijeniti da li je objavljivanje ipak opravdano.

III STRUKTURE I OBLICI LOKALNOG UČEŠĆA GRAĐANA

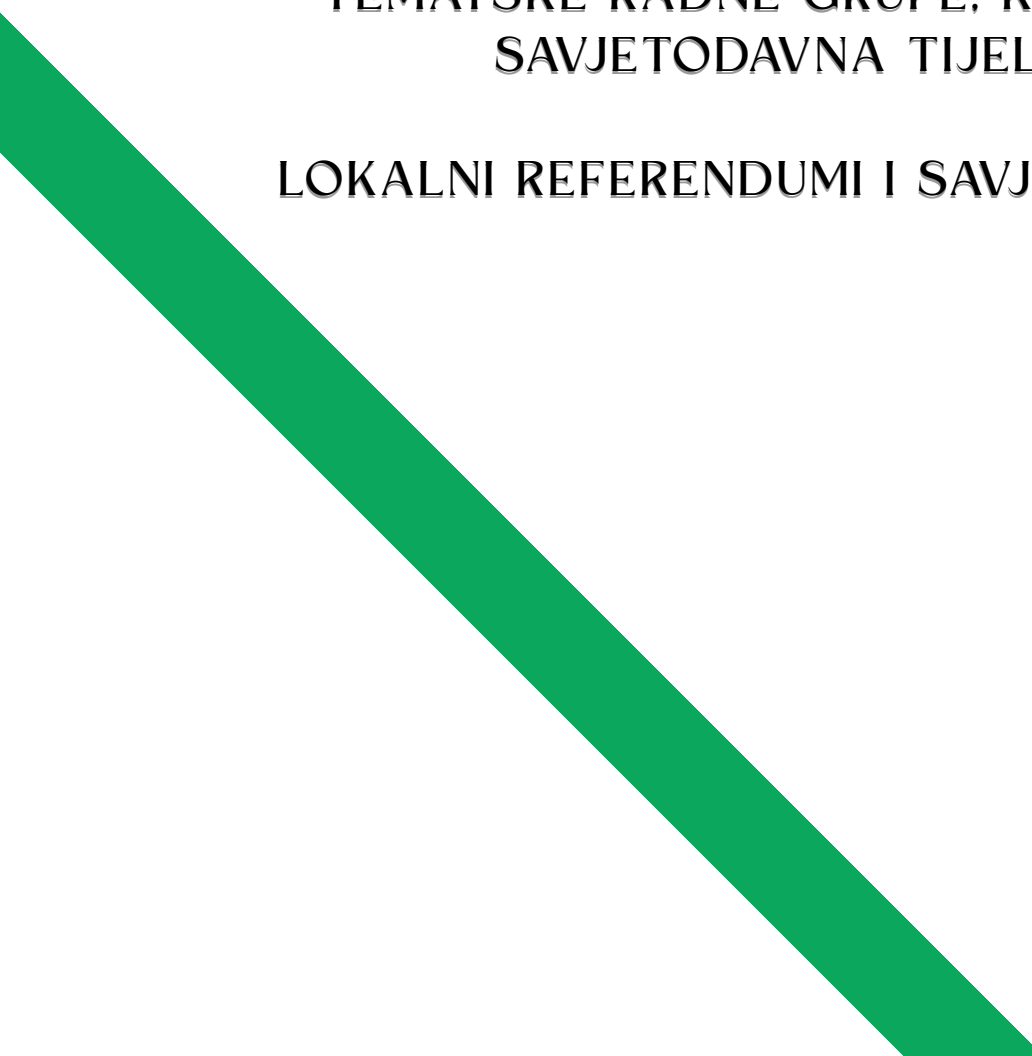
UČEŠĆE U RADU MJESNIH ZAJEDNICA.

SAVJETI GRAĐANA I LOKALNI FORUMI.

UČEŠĆE PUTEM NEVLADINIH
ORGANIZACIJA (NVO).

TEMATSKE RADNE GRUPE, KOMISIJE I
SAVJETODAVNA TIJELA.

LOKALNI REFERENDUMI I SAVJETOVANJA.

UČEŠĆE U RADU MJESNIH ZAJEDNICA

Mjesne zajednice (MZ) predstavljaju najniži oblik teritorijalne organizacije u okviru opštine i služe kao neposredna veza između građana i lokalne samouprave. Njihova osnovna svrha je da omoguće građanima da učestvuju u rješavanju lokalnih pitanja od svakodnevnog značaja – ulica, rasvjete, vodovoda, saobraćaja, javne higijene i slično.

Osnivaju se odlukom Skupštine opštine, koja definiše njihove granice, organizaciju, djelokrug rada i način izbora organa.

Kako funkcionišu mjesne zajednice?

Mjesna zajednica ima sljedeće organe:

Savjet mjesne zajednice – bira se od strane građana na period koji određuje statut opštine;

Predsjednik savjeta – vodi rad Savjeta i predstavlja mjesnu zajednicu pred opštinom.

Uloga Savjeta mjesne zajednice:

zastupa interese građana sa svoje teritorije pred organima opštine, predlaže rješenja komunalnih i infrastrukturnih problema, inicira lokalne projekte i učestvuje u njihovom praćenju, organizuje sastanke građana i koordinira sa opštinskim službama.

Kako građani učestvuju?

Građani mogu:

- prisustvovati zborovima građana koje organizuje MZ i direktno iznositi prijedloge i probleme,
- kandidovati se ili predlagati kandidate za članove Savjeta,
- pokrenuti inicijative za određene komunalne ili razvojne aktivnosti,
- učestvovati u javnim raspravama koje MZ organizuje u saradnji sa opštinom.

Svaka MZ ima mogućnost da pozove građane da učestvuju u konsultacijama prilikom planiranja budžeta, uređenja prostora, prioriteta za infrastrukturu i drugih lokalnih pitanja.

Mjesna zajednica, kao oblik neposrednog samoorganizovanja građana u okviru lokalne samouprave, ima jasno definisane *dužnosti*, koje proizilaze iz njenog društvenog položaja i uloge u ostvarivanju prava građana.

Te dužnosti uključuju:

Dužnost redovne komunikacije s građanima

MZ mora obezbijediti pravovremeno i razumljivo informisanje građana o pitanjima od značaja za lokalnu zajednicu – uključujući javne rasprave, planirane projekte, promjene u regulativi i druge odluke.

Dužnost sazivanja i održavanja zbora građana

Dužna je da redovno organizuje zborove građana radi iznošenja stavova, rasprave o prioritetima i donošenja zajedničkih zaključaka o lokalnim pitanjima, uzrasta, političkog opredjeljenja, etničke pripadnosti ili bilo koje druge razlike.

Dužnost razmatranja i evidentiranja inicijativa, prijedloga i pritužbi

MZ je obavezna da prima i vodi evidenciju o svim inicijativama i pritužbama građana, te da ih prosljeđuje nadležnim opštinskim organima ili institucijama, uz povratnu informaciju građanima.

Dužnost zastupanja interesa zajednice pred opštinom

Mjesna zajednica ima obavezu da zastupa zajedničke stavove i potrebe građana u komunikaciji s organima lokalne samouprave i učestvuje u planiranju lokalnih politika.

Dužnost transparentnog i zakonitog rada

Sve aktivnosti Savjeta MZ treba da budu javne, dokumentovane i dostupne građanima. Odluke treba donositi u skladu sa zakonom, statutom opštine i pravilima koja regulišu rad mjesne zajednice.

Dužnost jednakog postupanja prema svim građanima

MZ mora raditi u interesu cijele zajednice, bez diskriminacije po osnovu pola.

SAVJETI GRAĐANA I LOKALNI FORUMI

Savjeti građana su konsultativna tijela koja se mogu formirati na nivou mjesne zajednice, gradske četvrti ili opštine, a čine ih predstavnici građana, lokalnih udruženja, privrednika, mladih i drugih interesnih grupa. Njihova uloga je da izražavaju mišljenja, inicijative i prijedloge prema lokalnim organima vlasti.

Savjeti nemaju izvršna ovlašćenja, ali mogu imati važan uticaj na donošenje odluka kroz savjetodavno djelovanje, učešće u radnim tijelima i izradu zajedničkih preporuka.

Ko formira savjet i kako?

Savjet građana se formira:

- na inicijativu samih građana, mjesne zajednice ili opštine,
- u skladu sa statutom opštine i odlukama Skupštine opštine,
- najčešće broji od 5 do 15 članova, uz jasna pravila o izboru i mandatu.

Članovi mogu biti birani putem javnog poziva, izabrani na zborovima građana ili delegirani iz relevantnih organizacija.

Uloga savjeta građana

Savjet građana:

- prati rad lokalnih institucija,
- daje mišljenja o nacrtima odluka i planova,
- pokreće konsultacije i rasprave o temama od javnog značaja,
- posreduje između građana i lokalnih vlasti u rješavanju problema.

U praksi, savjeti mogu imati značajnu ulogu u donošenju lokalnih planova (npr. razvojnih strategija, budžeta, urbanističkih odluka) ako su funkcionalno uključeni u te procese.

LOKALNI FORUMI

Lokalni forumi građana su neformalni ili institucionalizovani skupovi građana i predstavnika vlasti, organizovani s ciljem otvorenog dijaloga o pitanjima od lokalnog značaja. Forum može biti jednokratni (npr. za pojedinu temu) ili redovan (npr. mjesečni sastanci sa građanima).

Lokalni forumi:

- omogućavaju direktnu komunikaciju sa predstavnicima opštine,
- služe kao platforma za iznošenje stavova i sugestija,
- jačaju povjerenje i participaciju.

Zašto su važni?

Savjeti i forumi predstavljaju most između građana i vlasti. Njihovo postojanje:

- omogućava uključivanje različitih glasova,
- jača osjećaj zajedništva i transparentnosti,
- smanjuje jaz između institucija i građana,
- doprinosi donošenju kvalitetnijih i inkluzivnijih odluka.

UČEŠĆE PUTEM NEVLADINIH ORGANIZACIJA (NVO)

Nevladine organizacije (NVO) predstavljaju jedan od ključnih oblika organizovanog građanskog djelovanja. One doprinose lokalnom razvoju, štite javni interes, zastupaju potrebe ranjivih grupa, utiču na oblikovanje javnih politika i dopunjuju usluge koje pruža lokalna samouprava.

Na lokalnom nivou, NVO imaju značajnu ulogu u:

- zastupanju interesa građana,
- unapređenju kvaliteta života,
- pokretanju inicijativa i dijaloga,
- sprovođenju projekata u partnerstvu sa opštinom.

Načini učešća NVO u radu lokalne samouprave

NVO mogu biti uključene u rad lokalne uprave na više načina:

Učešće u javnim raspravama i konsultacijama

– NVO mogu pripremiti komentare i sugestije na nacрте odluka, planova i budžeta.

Predlaganje inicijativa i mjera

– Kroz formalne dopise, inicijative ili partnerstva, NVO predlažu rješenja za konkretne lokalne izazove.

Učešće u radnim tijelima i komisijama

– Opština može uključiti predstavnike NVO u savjetodavna ili projektna tijela.

Realizacija projekata od javnog interesa

– Putem javnih konkursa, opština finansira NVO projekte koji doprinose lokalnom razvoju (npr. ekologija, omladina, obrazovanje, kultura).

Partnerstvo sa opštinom

Lokalna samouprava može formalizovati saradnju sa NVO kroz memorandume o saradnji, zajedničke projekte i inicijative, javne pozive za finansiranje programa od javnog interesa.

Opštine su zakonski obavezne (Zakon o NVO, „Sl. list CG“, br. 39/11 i 37/17) da planiraju sredstva za NVO i objavljuju konkurse, kao i da uključe NVO u procese odlučivanja.

Prednosti učešća preko NVO

Za građane koji žele aktivnije i organizovanije učešće, NVO predstavljaju efikasan kanal za uticaj na lokalne politike, pristup finansiranju i stručnoj podršci, mogućnost okupljanja i zajedničkog djelovanja, povezivanje sa drugim organizacijama i mrežama na nacionalnom i međunarodnom nivou.

TEMATSKÉ RADNE GRUPE, KOMISIJE I SAVJETODAVNA TIJELA

Tematske radne grupe i komisije predstavljaju privremena ili stalna tijela koja lokalna samouprava formira radi razmatranja određenih pitanja od javnog interesa – kao što su razvojni planovi, budžet, zaštita životne sredine, kultura, obrazovanje, položaj mladih, ravnopravnost polova itd.

One mogu biti:

Savjetodavne – daju mišljenja i preporuke,

Radne – rade na izradi prijedloga politika, planova, analiza,

Stručne – okupljaju eksperte iz različitih oblasti,

Mješovitog sastava – uključuju i građane, NVO, privredu, institucije.

Građani i predstavnici organizacija se mogu uključiti putem javnih poziva opštine za članstvo u radnim tijelima, kao predstavnici NVO, savjeta građana ili mjesnih zajednica, na osnovu ličnog ili profesionalnog iskustva u relevantnim oblastima.

Kandidovanje je jednostavno – obično podnošenjem kratke biografije i motivacionog pisma ili prijedloga.

Zašto su važna savjetodavna tijela?

Ova tijela omogućavaju:

- stručno i argumentovano razmatranje važnih tema,
- veću transparentnost procesa odlučivanja,
- uključivanje različitih društvenih aktera u kreiranje javnih politika,
- kontinuiranu saradnju između vlasti i građanskog sektora.

LOKALNI REFERENDUMI I SAVJETOVANJA

Lokalni referendum je oblik neposrednog odlučivanja građana o najvažnijim pitanjima iz nadležnosti opštine. Njime se omogućava građanima da se izjasne glasanjem o konkretnoj odluci – bilo da je riječ o donošenju ili opozivu neke mjere, pitanju od strateškog značaja, ili stavovima o promjenama koje se tiču zajednice.

Referendum može biti:

- *Obavezujući* – rezultati su pravno obavezujući za organe lokalne vlasti;
- *Savjetodavni* – organi vlasti nisu dužni da primijene rezultate, ali se očekuje da ih uvažavaju.

Ko može pokrenuti referendum?

Referendum se raspisuje na inicijativu:

- Skupštine opštine,
- predsjednika opštine,
- najmanje 10% birača sa teritorije opštine – kroz potpisivanje peticije.

Inicijativa se dostavlja Skupštini opštine, koja potom odlučuje o raspisivanju referenduma i utvrđuje datum održavanja.

O kojim pitanjima se odlučuje?

Predmet referenduma mogu biti:

- prostorni i urbanistički planovi,
- izgradnja većih infrastrukturnih objekata,
- lokalni ekološki problemi,
- izmjene simbola i imena opštine ili naselja,
- opoziv predsjednika opštine ili odbornika (u određenim okolnostima).

Savjetovanja sa građanima

Pored referenduma, opština može organizovati savjetovanja – formalne procese konsultovanja građana o određenim pitanjima, bez obaveze glasanja.

Savjetovanja:

- mogu biti organizovana putem javnih rasprava, anketa, online platformi ili tematskih foruma,
- služe za prikupljanje mišljenja, sugestija i prijedloga,
- pomažu lokalnoj vlasti da donese odluke koje odražavaju volju zajednice.

Značaj referenduma i savjetovanja

Ovi mehanizmi predstavljaju najviši oblik građanskog učešća, jer:

- osiguravaju direktno učešće u odlučivanju,
- podstiču demokratsku kulturu i odgovornost vlasti,
- jačaju legitimitet donesenih odluka,
- omogućavaju izražavanje zajedničkog interesa većeg broja građana.

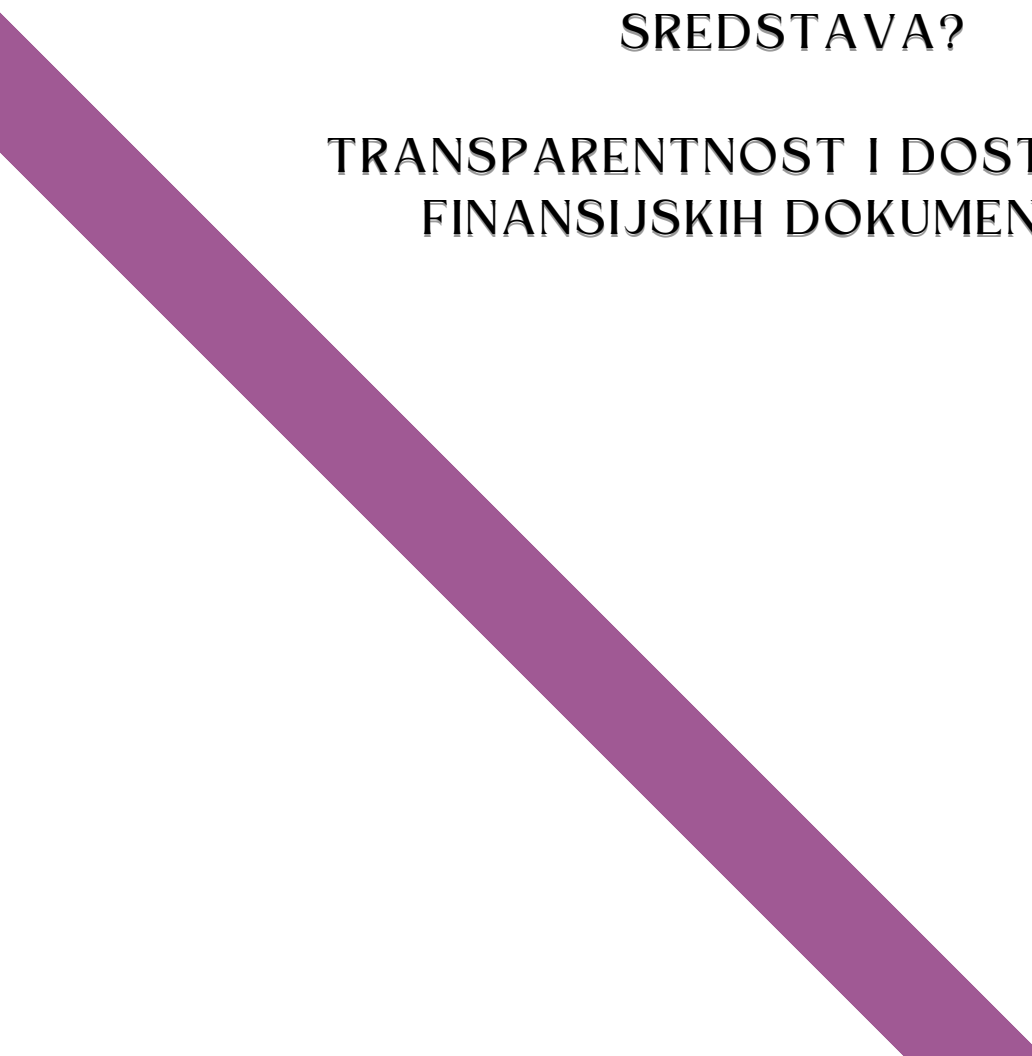
IV BUDŽETSKI PROCES I FINANSIJE

KAKO SE PLANIRA I USVAJA BUDŽET
OPŠTINE?

UČEŠĆE GRAĐANA U BUDŽETSKOM
PROCESU (PARTICIPATIVNO
BUDŽETIRANJE).

KAKO PRATITI TROŠENJE JAVNIH
SREDSTAVA?

TRANSPARENTNOST I DOSTUPNOST
FINANSIJSKIH DOKUMENATA.

KAKO SE PLANIRA I USVAJA BUDŽET OPŠTINE

Budžet opštine je ključni godišnji akt kojim se planiraju svi prihodi i rashodi lokalne samouprave za jednu fiskalnu godinu.

On određuje:

- koliko novca će opština prikupiti (iz poreza, taksi, transfera iz državnog budžeta, donacija itd.),
- na šta će se taj novac potrošiti (javne usluge, infrastruktura, socijalna zaštita, obrazovanje, kultura, sport, NVO sektor...).

Budžet izražava političke prioritete lokalne vlasti, ali i treba da odgovori na realne potrebe građana – zbog toga je njegovo planiranje i usvajanje javni i zakonom definisan proces.

Faze budžetskog procesa u lokalnoj samoupravi

1. Priprema i izrada nacrt budžeta

Period: jul – oktobar

Izradu nacrt budžeta vodi Sekretarijat za finansije u saradnji s predsjednikom opštine.

Uzimaju se u obzir:

- ostvareni prihodi iz prethodnih godina,
- planirani projekti i potrebe službi,
- obaveze iz strategija i razvojnih planova,
- zahtjevi mjesnih zajednica i ustanova.

Građani, NVO i mjesne zajednice mogu dostavljati predloge tokom ove faze – iako to nije formalno propisano, praksa u nekim opštinama pokazuje dobru volju da se ovakvi predlozi uvažavaju.

2. Objavljivanje nacrt budžeta i javna rasprava

Period: Do 15. novembra

Nacrt budžeta mora biti objavljen na sajtu opštine i oglasnim tablama, a istovremeno se raspisuje javna rasprava u trajanju od najmanje 15 dana.

U tom periodu:

- građani mogu podnositi sugestije, primjedbe i komentare,
- opština organizuje prezentacije i sastanke, često u mjesnim zajednicama ili Domu kulture,
- prijedlozi se razmatraju i mogu biti uključeni u konačan predlog budžeta.

 Pravni osnov: Zakon o lokalnoj samoupravi, član 78.

3. Usvajanje budžeta u Skupštini opštine

Period: Najkasnije do 31. decembra

Nakon javne rasprave, Sekretarijat za finansije izrađuje predlog budžeta koji predsjednik opštine podnosi Skupštini opštine. Skupština održava sjednicu i usvaja budžet većinom glasova odbornika.

Ako se budžet ne usvoji do kraja godine, primjenjuje se privremeno finansiranje (maksimalno tri mjeseca), koje omogućava isplatu osnovnih rashoda do konačnog usvajanja budžeta.

4. Izvršenje budžeta tokom godine

Period: Od 1. januara do 31. decembra

Budžet se izvršava kroz:

- mjesečne i kvartalne planske akte,
- plaćanje obaveza prema institucijama i projektima,
- realizaciju javnih nabavki, ugovora i investicija.

Predsjednik opštine je odgovoran za zakonito i efikasno izvršavanje budžeta, dok Sekretarijat za finansije vodi evidenciju, kontrolu i izvještavanje.

5. Završni račun – izvještaj o izvršenju budžeta

Period: Do 31. marta naredne godine

Po završetku fiskalne godine, opština izrađuje tzv. završni račun budžeta, koji prikazuje:

- stvarne prihode i rashode,
- ostvarene projekte,
- eventualna prekoračenja ili uštede.

Završni račun mora biti objavljen javno, a usvaja ga Skupština opštine.

Zakonski okvir i izvori:

Zakon o budžetu i fiskalnoj odgovornosti (Sl. list CG br. 20/14 i 56/14, 70/17 i 4/18),

Zakon o lokalnoj samoupravi, članovi 150–152,

Statut i Odluka o budžetu opštine Rožaje (lokalni akti).

PARTICIPATIVNO BUDŽETIRANJE – UČEŠĆE GRAĐANA U PLANIRANJU BUDŽETA

Participativno budžetiranje je mehanizam koji omogućava građanima da aktivno učestvuju u odlučivanju o načinu raspodjele dijela sredstava iz lokalnog budžeta. To znači da građani, mjesne zajednice, nevladine organizacije i druge lokalne grupe mogu predlagati projekte i prioritete koji će direktno ući u godišnji budžet opštine.

Cilj je da se kroz uključivanje građana obezbijedi veća usmjerenost sredstava ka stvarnim lokalnim potrebama, transparentnost trošenja novca, te jačanje povjerenja između građana i lokalne uprave.

Kako funkcioniše participativno budžetiranje?

U praksi, ovaj proces može izgledati ovako:

- Opština izdvoji određeni iznos sredstava iz budžeta (npr. 5% kapitalnih investicija) za projekte koje predlažu građani.
- Raspisuje se javni poziv u kojem se pozivaju građani, NVO i mjesne zajednice da dostave predloge projekata.

- Prijedlozi se prikupljaju i analiziraju – tehnička služba opštine ocjenjuje izvodljivost, troškove i usklađenost sa zakonima.

- Građani glasaju za prioritetne projekte (npr. putem sastanaka, mjesnih zajednica, online anketa).

- Najbolje ocijenjeni projekti ulaze u nacrt budžeta i finansiraju se u narednoj godini.

U Crnoj Gori, participativno budžetiranje *nije još zakonski obavezujuće, ali neke opštine su ga već sprovodile u pilot formi* (npr. Kotor, Pljevlja, Podgorica).

U opštini Rožaje, ovaj mehanizam do sada nije formalno uveden kao redovna praksa.

Iako participativno budžetiranje još nije formalno uspostavljeno kao praksa u opštini Rožaje, učešće i inicijativa građana mogu značajno doprinijeti stvaranju uslova da se ovaj model u budućnosti razvije i postane dio redovne budžetske procedure – kao način da se lokalna uprava dodatno otvori prema zajednici i u potpunosti oslušne potrebe svojih građana.

PRAĆENJE TROŠENJA JAVNIH SREDSTAVA

Transparentno i odgovorno upravljanje javnim sredstvima je temelj povjerenja između građana i lokalne vlasti. Kada građani imaju uvid u to kako se troši novac iz budžeta, mogu prepoznati:

- da li se sredstva troše efikasno,
- da li prioriteti odgovaraju stvarnim potrebama zajednice,
- da li postoje nepravilnosti, zloupotrebe ili neodgovorno planiranje.

Šta se sve može pratiti?

Građani imaju pravo da dobiju i analiziraju slijedeće dokumente:

- Odluku o budžetu – zvanični dokument kojim se utvrđuju prihodi i rashodi po programima i namjenama.
- Mjesečne i kvartalne izvještaje o izvršenju budžeta – pokazuju koliko je sredstava zaista potrošeno u toku godine.
- Završni račun budžeta – godišnji izvještaj o realizaciji planiranih sredstava, sa detaljnim finansijskim pregledom.
- Izvještaje o javnim nabavkama – informacije o tenderima, ugovorima, vrijednostima i izvođačima.
- Plan kapitalnih investicija – pregled infrastrukturnih i razvojnih projekata.

U opštini Rožaje, većina pomenutih dokumenata je dostupna na zvaničnom sajtu www.rozaje.me, u Sekretarijatu za finansije (lično ili putem zahtjeva), kroz zapisnike sa sjednica Skupštine opštine.

 Po zakonu, informacije od javnog značaja moraju biti dostupne bez posebnog opravdanja, osim u izuzetnim slučajevima (zaštićeni lični podaci, državna tajna i sl.).

Kako građani mogu da vrše nadzor?

-**Upoređivanjem planiranog i potrošenog** – građani mogu uočiti da li se sredstva koriste prema prioritetima.

-**Postavljanjem pitanja nadležnim službama** – ako postoji sumnja u nepravilnosti, građani imaju pravo da traže pojašnjenja.

-**Prijavljivanjem sumnjivih radnji** – putem institucija (npr. Državna revizorska institucija, Agencija za sprječavanje korupcije).

-**Učešćem u javnim raspravama o završnom računu** – gdje mogu ukazati na nedostatke u trošenju sredstava.

Primjeri iz prakse – kada su građani uticali na potrošnju budžeta

Opština Kotor

Tokom javne rasprave o budžetu, grupa građana iz Kotora predložila je da se dio sredstava za kapitalne investicije umjesto za parkiralište usmjeri na izgradnju igrališta u prigradskom naselju. Nakon pritiska putem peticije i lokalnih medija, opština je revidirala nacrt budžeta i uvrstila projekat igrališta.

Pljevlja – budžet za NVO

Nevladine organizacije iz Pljevalja zahtijevale su da se povećaju sredstva za finansiranje projekata iz oblasti zaštite životne sredine. Zahvaljujući organizovanom nastupu i učešću na raspravi, budžet za NVO je povećan za 20% u odnosu na prethodnu godinu.

Svaki građanin ima pravo da zna kako se troši novac iz opštinskog budžeta – jer to je novac svih nas.

TRANSPARENTNOST I DOSTUPNOST FINANSIJSKIH DOKUMENATA

Transparentnost u radu lokalne samouprave nije samo zakonska obaveza – to je osnova povjerenja između građana i institucija. Kada su finansijski dokumenti lako dostupni, razumljivi i blagovremeno objavljeni, građani mogu pratiti trošenje sredstava, provjeriti da li se odluke donose u njihovom interesu, aktivno učestvovati u kontroli i predlaganju promjena.

Koji dokumenti moraju biti javno dostupni?

Prema Zakonu o slobodnom pristupu informacijama i Zakonu o budžetu, lokalna samouprava je dužna da javno objavljuje:

Odluku o budžetu – konačni dokument sa detaljima o prihodima i rashodima.

Nacrt i predlog budžeta – u fazi izrade i prije usvajanja.

Završni račun budžeta – godišnji izvještaj o realizaciji budžetskih stavki.

Plan i realizaciju kapitalnih investicija.

Javne nabavke – informacije o raspisanim i realizovanim tenderima.

Mjesečne i kvartalne izvještaje o izvršenju budžeta.

Finansijske planove opštinskih preduzeća i ustanova (npr. vodovod, komunalne službe).

Gdje se objavljuju dokumenti?

Na zvaničnoj internet stranici opštine Rožaje: www.rozaje.me

Na oglasnim tablama Skupštine opštine i mjesnih zajednica

U službenim prostorijama Sekretarijata za finansije (lično, uz zahtjev)

 Građani mogu i formalno zatražiti dokument ako nije dostupan – putem Zahtjeva za slobodan pristup informacijama, na osnovu Zakona („Sl. list CG“, br. 044/12, 030/17).

Zakonski osnov:

Zakon o slobodnom pristupu informacijama, čl. 5, čl. 6, čl. 12

Zakon o budžetu i fiskalnoj odgovornosti

Zakon o lokalnoj samoupravi

Statut opštine Rožaje

Ako finansijski podaci nijesu lako dostupni – tražite ih. Svaki građanin ima pravo da zna kako se troši javni novac, jer transparentnost nije usluga – to je obaveza lokalne vlasti i pravo svih nas.

ŠTA GRAĐANI MOGU UČINITI AKO SE NE SLAŽU SA NACRTOM BUDŽETA?

Nacrt budžeta predstavlja planirane prihode i rashode opštine za narednu fiskalnu godinu. Prije njegovog usvajanja, opština je zakonski dužna da ga objavi i omogući javni uvid i raspravu, kako bi građani mogli da iznesu svoje mišljenje, komentare i predloge.

Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi Crne Gore, svaka opština mora sprovesti javnu raspravu o nacrtu budžeta, u trajanju od najmanje 15 dana. Tokom tog perioda, građani imaju konkretne mehanizme da utiču na sadržaj budžeta, ukoliko se ne slažu sa njegovom raspodjelom.

1. UČEŠĆE U JAVNOJ RASPRAVI O BUDŽETU

Opština objavljuje nacrt budžeta na svojoj internet stranici, oglasnim tablama i u lokalnim medijima.

Građani mogu prisustvovati organizovanim raspravama koje se često održavaju u zgradi opštine, mjesnim zajednicama ili u Domu kulture.

(Rožaje - Narodna biblioteka).

Na raspravi mogu iznijeti:

- *primjedbe na konkretne stavke,*
- *zahtjev za drugačije finansiranje prioriteta (npr. više sredstava za omladinu, zdravlje, infrastrukturu),*
- *pitanje o transparentnosti pojedinih troškova.*

➡ Rasprava je ključni momenat za uticaj prije nego što budžet ode na usvajanje Skupštini opštine.

2. PODNOŠENJE PISANIH KOMENTARA, INICIJATIVA ILI ZAHTJEVA

Ako građani ne mogu fizički prisustvovati raspravi, mogu poslati pisani prijedlog na e-mail Sekretarijata za finansije (trezor-rozaje@t-com.me), uputiti inicijativu kao grupa građana, mjesna zajednica ili NVO, navesti tačno koje stavke predlažu da se izmijene, umanje ili povećaju.

 Savjeti:

Budite precizni i argumentovani – npr. „Predlažemo da se umjesto 30.000€ za reprezentaciju, ta sredstva preusmjere za adaptaciju škole u naselju Bać“.

Uključite fotografije, broj stanovnika, podršku zajednice.

3. KORIŠĆENJE MEHANIZAMA MJESNIH ZAJEDNICA

Mjesne zajednice mogu djelovati kao zastupnici interesa stanovnika svog područja. One mogu sazvati građanski sastanak, pripremiti zajednički prijedlog i dostaviti ga opštini, vršiti pritisak da se potrebe lokalne zajednice uvrste u budžet.

Ako građani smatraju da ih mjesna zajednica ne zastupa adekvatno, mogu sami pokrenuti inicijativu ili peticiju.

4. ANGAŽMAN LOKALNIH MEDIJA I NVO SEKTORA

Javno iznošenje zabrinutosti ili sumnji u nepravilnu raspodjelu budžeta može se plasirati putem lokalnih medija (radio Rožaje, lokalni portali), društvenih mreža i kampanja, saradnje s NVO-ima koji se bave dobrom upravom.

Ovo može dodatno izvršiti pritisak na opštinske strukture da razmotre korekcije prije konačnog usvajanja budžeta.

! ŠTA AKO OPŠTINA IGNORIŠE PRIJEDLOGE?

Građani mogu podnijeti peticiju, ako se radi o ozbiljnom i širem problemu.

Mogu se obratiti odbornicima u Skupštini opštine i tražiti da oni zastupaju njihove stavove prilikom usvajanja.

U krajnjem slučaju, moguće je pokrenuti i upravni spor, ako se dokaže da javna rasprava nije sprovedena zakonito.

Zakonski osnov:

- Zakon o lokalnoj samoupravi Crne Gore, član 169–173
- Zakon o budžetu i fiskalnoj odgovornosti
- Statut opštine Rožaje

Prijedlog obrasca -

Prijedlog/Komentar građanina na nacrt budžeta opštine Rožaje

Pošiljalac:

Ime i prezime: _____

Adresa: _____

Telefon / e-mail: _____

(lični podaci nisu obavezni, ali olakšavaju komunikaciju)

Prima:

Sekretarijat za finansije

Opština Rožaje

Maršala Tita bb

84310 Rožaje

✉ trezor-rozaje@t-com.me

Datum: _____

Predmet:

Komentar / prijedlog na nacrt budžeta opštine Rožaje za fiskalnu godinu _____

Poštovani,

u skladu sa objavljenom javnom raspravom o nacrtu budžeta opštine Rožaje, dostavljam sljedeći komentar/prijedlog:

Prijedlog:

[Primjer: Predlažem da se budžetska sredstva planirana za „reprezentaciju“ u iznosu od 30.000€ umanje za 50%, te da se uštedena sredstva preusmjere na uređenje javne površine u naselju Donje Ibarice, gdje trenutno nema rasvjete niti uređenog trotoara.]

Obrazloženje:

[Primjer: Smatram da je ova intervencija značajnija za lokalnu zajednicu, posebno djecu i starije građane, jer direktno utiče na njihovu bezbjednost i kvalitet života. Troškovi reprezentacije ne predstavljaju javni prioritet.]

Pozivam nadležni sekretarijat i organe opštine da uzmu u razmatranje ovaj prijedlog, uvažavajući načela transparentnog i odgovornog planiranja budžeta, kao i potrebe građana koji žive u ovom dijelu opštine.

Zahvaljujem na pažnji i očekujem da moj komentar bude razmotren u skladu sa važećim zakonskim procedurama.

S poštovanjem,

(Potpis / ime – ako nije anonimno)

Napomena: Ovaj obrazac može koristiti i grupa građana, mjesna zajednica ili NVO – u tom slučaju se na kraju dodaju potpisi i osnov (npr. „u ime Savjeta MZ“).

Opština nije obavezna da prihvati svaki prijedlog, ali je dužna da obrazloži zašto ga nije prihvatila. Ako to ne učini, građanin ima pravo da se žali i pokrene institucionalnu reakciju.

ŠTA AKO OPŠTINA IGNORIŠE KOMENTARE GRAĐANA NA BUDŽET?

1. Zatraži zapisnik i izvještaj sa javne rasprave

Građani imaju pravo da traže:

- da li su njihovi predlozi evidentirani,
- da li su uključeni u izvještaj sa javne rasprave, koji se dostavlja Skupštini opštine.

📎 Ako prijedlog nije nigdje pomenut ili evidentiran, to može biti osnov za sumnju u zakonitost rasprave.

2. Obrati se Skupštini opštine prije usvajanja

Do dana kada se budžet usvaja na Skupštini, građani mogu:

- uputiti pismeni zahtjev odbornicima da preispitaju nacrt,
- prisustvovati sjednici Skupštine (ukoliko je javna) i postaviti pitanje.

3. Podnesi pritužbu Ombudsmanu

Ako javna rasprava nije bila:

- dovoljno transparentna,
- nije objavljena javno,
- ili je ignorisala predloge bez obrazloženja,

→ građanin može podnijeti pritužbu Zaštitniku ljudskih prava i sloboda (Ombudsmanu) zbog povrede prava na učešće u odlučivanju.

✉ ombudsman@t-com.me

4. Obrati se Ministarstvu javne uprave

Ako opština ne sprovodi javne rasprave u skladu sa zakonom ili kontinuirano ignoriše građane:

- podnosi se prijava Ministarstvu javne uprave (kao nadzornom organu),
- prilažu se dokazi o ignorisanju (npr. neobjavljen zapisnik, odbijeni predlog bez obrazloženja).

✉ kabinet@mju.gov.me

5. Pokreni upravni spor

Ako opština:

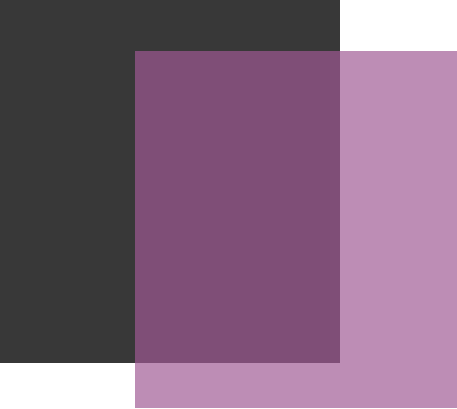
- usvoji budžet bez poštovanja procedure (npr. bez rasprave),
- ili ne odgovori na formalno dostavljene predloge,

→ može se podnijeti tužba Upravnom sudu Crne Gore zbog ćutanja uprave ili nezakonite procedure (rok: 30 dana od usvajanja budžeta).

6. Medijsko i javno ukazivanje

Građani mogu pokrenuti javnu kampanju (npr. na društvenim mrežama), obratiti se lokalnim medijima i NVO koji se bave transparentnošću.

📎 Javna vidljivost često podstiče vlast da reaguje čak i kada pravni mehanizmi izostanu.

VI PRIJAVA NEPRAVILNOSTI I ZAŠTITA PRAVA

NAČINI PRIJAVLJIVANJA NEPRAVILNOSTI I
KORUPCIJE.

POSTUPANJE INSTITUCIJA PO PRIJAVAMA
GRAĐANA.

ZAŠTITA PRAVA PODNOSIOCA PRIJAVA
(ZVIŽDAČA).

NAČINI PRIJAVLJIVANJA NEPRAVILNOSTI I KORUPCIJE

Građani imaju zakonsko pravo da prijave svaku nepravilnost u radu lokalne samouprave, njenih službenika i povezanih javnih ustanova. Prijavljivanje može biti anonimno, uz zaštitu identiteta, ili javno, u zavisnosti od stepena sigurnosti i povjerenja koje podnosilac prijave ima.

Šta se može prijaviti?

- Nezakonito trošenje budžetskih sredstava,
- Sukob interesa, nepotizam i zloupotreba položaja,
- Korupcija u javnim nabavkama ili zapošljavanju,
- Neodgovorno upravljanje javnom imovinom,
- Diskriminacija, nemar, nepoštovanje zakonskih procedura.

GDJE I KAKO PRIJAVITI NEPRAVILNOSTI			
INSTITUCIJA	VRSTA PRIJAVE	NAČIN PODNOŠENJA	ADRESA/KONTAKT
Opština Rožaje (Sekretarijat, predsjednik, Skupština opštine)	Zloupotreba ovlaštenja, neizvršavanje dužnosti, diskriminacija	Pismeno, lično u pisarnici, e-mail	Maršala Tita bb, 84310 Rožaje 051/270-126 www.rozaje.me opstina_rozaje@t-com.me
Agencija za sprječavanje korupcije (ASK)	Sumnja na korupciju, sukob interesa, nelegalno bogaćenje	Online formular, poštom, e-mail, lično	Kralja Nikole 27/V, 81000 Podgorica 020/447-701 www.antikorupcija.me prijavikorupciju@antikorupcija.me
Državna revizorska institucija (DRI)	Nepravilno trošenje budžetskih sredstava	Pismeno uz dokumentaciju	Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 145, 81000 Podgorica 020/407-407 www.dri.co.me dri.predsjudnik@dri.co.me
Zaštitnik ljudskih prava i sloboda (Ombudsman)	Povreda ljudskih prava i sloboda, diskriminacija, uskraćivanje pristupa informacijama, govor mržnje	Online formular, poštom, lično	ul. Svetlana Kana Radević 3, 81000 Podgorica 020/225-395 www.ombudsman.co.me ombudsman@t-com.me
Osnovno državno tužilaštvo Rožaje	Sumnja na izvršenje krivičnog djela (Korupcija, pronevjera, zloupotreba službenog položaja)	Lično, poštom, uz podršku advokata	ul. 30 septembar br. 2, 84310 Rožaje 051/271-199 odtro@tuzilastvo.me
Inspekcije – Uprava za inspeksijske poslove CG	Prekršaji u radu ustanova ili službi (npr. komunalne, zdravstvene)	Telefonski, e-mail, online formulari	ul. Bulevar oktobarske revolucije 130, 81000 Podgorica 080/555-555 www.uip.gov.me prijave@uip.gov.me

Zviždač (eng. whistleblower) je lice koje, u dobroj namjeri, prijavi nezakonito, neetičko ili štetno postupanje koje ugrožava javni interes, a koje je uočilo u okviru svoje radne sredine ili tokom obavljanja službene dužnosti. Prepoznavši važnost ove uloge u borbi protiv korupcije, zloupotreba i nepravilnosti, Crna Gora je usvojila zakonski okvir kojim se štiti integritet i sigurnost zviždača.

Prava i zaštita zviždača

U skladu sa Zakonom o sprečavanju korupcije („Službeni list CG“, br. 54/24), svako fizičko lice koje podnese prijavu o nepravilnostima od javnog interesa ima pravo na:

Zaštitu identiteta ili anonimnost – identitet zviždača se čuva u tajnosti, osim ako lice izričito pristane da bude otkriveno. Institucije su dužne da obezbijede mjere koje onemogućavaju identifikaciju zviždača bez njegovog pristanka.

Zaštitu od odmazde – uključujući zaštitu od nezakonitog otkaza, premještaja, disciplinskih mjera, degradacije, prijetnji, zastrašivanja i drugih oblika profesionalne i lične represije kao posljedice podnošenja prijave.

Pravnu podršku i mogućnost naknade štete – ukoliko zviždač trpi štetu zbog prijave, ima pravo na adekvatnu pravnu pomoć i kompenzaciju putem sudskog postupka. Državni organi su dužni da hitno postupaju u ovim slučajevima.

Važno je napomenuti da zaštita zviždača nastupa od trenutka podnošenja prijave, bez obzira da li je prijava podnijeta anonimno ili javno, kao i bez obzira na to da li je nepravilnost kasnije dokazana ili ne. Zviždač ima pravo na zaštitu ukoliko mu je nanijeta šteta, odnosno postoji mogućnost nastanka štete zbog podnošenja prijave, kao i na nagradu ukoliko je doprinio sprječavanju ugrožavanja javnog interesa koje upućuje na postojanje korupcije.

Nakon što zviždač podnese prijavu, započinje zakonom propisan postupak koji podrazumijeva sljedeće korake:

- Postupanje nadležne institucije – Organ ili institucija kojoj je prijava podnijeta dužna je da bez odlaganja, u zakonom određenom roku, ispita navode iz prijave i preduzme odgovarajuće mjere. To može uključivati internu istragu, inspeksijski nadzor, disciplinski postupak ili podnošenje krivične prijave.

- Obavješćavanje podnosioca prijave – Zviždač, ukoliko je ostavio kontakt ili nije podnio prijavu anonimno, ima pravo da bude obaviješten o statusu i ishodu prijave.

- Pravo na žalbu i pokretanje postupka – Ukoliko institucija ne postupi po prijavi, ne odgovori u razumnom roku ili ne preduzme adekvatne mjere, podnosilac ima pravo da podnese žalbu nadležnom organu ili višoj instanci, kao i da zatraži zaštitu pred Agencijom za sprečavanje korupcije,

U cilju osiguranja transparentnosti i pravne sigurnosti, preporučuje se čuvanje dokaza o podnošenju prijave – kao što su broj protokola, kopija dokumenta, e-mail potvrda ili bilo koji pisani trag, uz vođenje evidencije o komunikaciji s institucijama – uključujući datume, sadržaj odgovora i kontaktirane osobe.

PRIMJER PRIJAVE NEPRAVILNOSTI

PODACI O PODNOSIOCU PRIJAVE

(Neobavezno – u slučaju anonimne prijave ovaj dio se izostavlja)

Ime i prezime: [ime i prezime]

Adresa: [ulica, broj, mjesto]

Kontakt: [telefon i/ili e-mail]

Datum:

Mjesto: [npr. Podgorica]

PRIJAVA NEPRAVILNOSTI – SUMNJA NA KORUPCIJU U POSTUPKU JAVNE NABAVKE

Poštovani,

U skladu sa Zakonom o sprečavanju korupcije („Sl. list CG“, br. 54/24), podnosim prijavu o uočenim nepravilnostima koje se odnose na sumnju na korupciju u postupku javne nabavke sprovedene od strane Ministarstva infrastrukture – Sektora za javne nabavke.

1. Opis nepravilnosti

U junu 2025. godine raspisan je tender broj 05-321/25 za nabavku softverskog sistema za upravljanje dokumentima. Tokom pripreme i sprovođenja ovog postupka, identifikovane su nepravilnosti koje ukazuju na moguće:

- Namještanje uslova tendera u korist unaprijed poznatog ponuđača,*
- Zloupotrebu položaja od strane odgovornih lica,*
- Povredu načela konkurencije i transparentnosti.*

Naime, tenderska dokumentacija je sadržavala tehnički uslov koji jasno favorizuje firmu "XXXXXX" (navesti naziv firme)– konkretno, da ponuđeni softver mora biti prethodno implementiran u najmanje dvije državne institucije u Crnoj Gori. Ovaj kriterijum isključuje gotovo sve ostale ponuđače i sužava konkurenciju.

Nakon zatvaranja tendera, samo je pomenuta firma dostavila prihvatljivu ponudu, i posao joj je dodijeljen, iako su drugi ponuđači nudili cjenovno povoljnija i tehnički naprednija rješenja.

2. Dokazi i informacije:

U prilogu dostavljam dokumentaciju koja potkrepljuje osnovanost prijave:

- Snimak ekrana ranije verzije tenderske dokumentacije sa internim komentarima,*
- E-mail prepisku iz koje je vidljivo da je firma "XXXXXX" sugerisala ključne tehničke kriterijume,*
- Izvod sa portala javnih nabavki sa konačnim bodovanjem i ocjenom komisije.*

3. Zahtjev za postupanje i zaštitu

Molim Agenciju da:

- Ispita okolnosti sprovođenja pomenutog tendera,*
- Provjeri eventualne kontakte i komunikaciju između naručioca i ponuđača prije raspisivanja tendera,*
- Utvrdi da li su prekršene odredbe Zakona o javnim nabavkama i Zakona o sprečavanju korupcije.*

Ujedno tražim zaštitu identiteta u skladu sa članom 5 Zakona o zaštiti zviždača i da mi se, ako je moguće, dostavi obavještenje o preduzetim radnjama.

Prilozi:

- 1. Screenshot internih verzija dokumentacije,*
- 2. E-mail komunikacija (PDF),*
- 3. Izvod sa portala javnih nabavki – bodovna lista,*
- 4. Opis uslova koji favorizuju ponuđača.*

S poštovanjem,

[Potpis – ako nije anonimna prijava]

VI EU INTEGRACIJE I LOKALNA SAMOUPRAVA

ŠTA EVROPSKE INTEGRACIJE DONOSE
LOKALNOM NIVOU I GRAĐANIMA?

EU STANDARDI U OBLASTI
TRANSPARENTNOSTI I UČEŠĆA GRAĐANA.

MOGUĆNOSTI ZA PRISTUP EU FONDOVIMA
I PROGRAMIMA NA LOKALNOM NIVOU.

Iako se proces pristupanja Evropskoj uniji formalno vodi na državnom nivou, lokalne samouprave imaju ključnu ulogu u implementaciji evropskih standarda u svakodnevnom životu građana. Upravo se najveći broj evropskih politika i preporuka primjenjuje na lokalnom nivou – u oblasti uprave, infrastrukture, zaštite životne sredine, obrazovanja, zdravstva i ekonomskog razvoja.

Ključne nadležnosti lokalne samouprave koje su povezane sa EU integracijama:

- Primjena pravnih tekovina EU na lokalnom nivou – npr. standardi u upravljanju otpadom, javnim nabavkama, zaštiti životne sredine, lokalnoj upravi.
- Unapređenje dobre uprave i transparentnosti – uspostavljanje procedura u skladu sa EU principima odgovornosti, efikasnosti i participacije građana.
- Učešće u prekograničnim i međunarodnim programima saradnje (Interreg, IPA II i III, Europe for Citizens).
- Pristup fondovima EU za lokalni razvoj, zaštitu životne sredine, jačanje civilnog društva, digitalizaciju i obnovljive izvore energije.
- Jačanje kapaciteta lokalne administracije – kroz obuke, razmjenu znanja i umrežavanje sa drugim evropskim opštinama.

U nastavku su predstavljene najvažnije koristi koje evropske integracije donose lokalnim zajednicama:

UTICAJ EVROPSKIH INTEGRACIJA NA LOKALNI NIVO I ŠTA DONOSE GRAĐAN		
OBLAST	OPIS	EFEKAT ZA GRAĐANE
Javne usluge i infrastruktura	Modernizacija komunalnih sistema, rasvjete, puteva, škola i javnih objekata	Bolji kvalitet života, sigurnost, zdravija životna sredina
Transparentnost i odgovornost uprave	Otvoren rad, pristup informacijama, učešće građana u odlučivanju	Uvid u trošenje budžeta, mogućnost uticaja na lokalne odluke
Pristup EU fondovima i projektima	Sredstva za projekte iz oblasti obrazovanja, ekologije, digitalizacije, turizma	Nova radna mjesta, savremene usluge, razvoj zajednice
Građansko učešće i civilno društvo	Podrška mjesnim zajednicama, NVO, volonterizmu i lokalnim inicijativama	Jačanje glasa građana, uticaj na lokalne politike
Pravna zaštita i jednakost prava	Standardi EU za borbu protiv diskriminacije, zaštitu potrošača i ranjivih grupa	Pravedniji sistem, bolja zaštita prava i jednak tretman svih građana

EU STANDARDI U OBLASTI TRANSPARENTNOSTI **I UČEŠĆA GRAĐANA**

U skladu sa savremenim evropskim standardima i principima dobrog upravljanja, lokalna samouprava ima obavezu da djeluje transparentno, inkluzivno, odgovorno i održivo, osiguravajući aktivno učešće građana u donošenju odluka koje utiču na kvalitet njihovog života. Ovo podrazumijeva čitav niz konkretnih obaveza i principa koji treba da budu sistemski sprovedeni u radu lokalnih vlasti. Prije svega, lokalna samouprava mora obezbijediti pravovremen, tačan i jednostavan pristup informacijama od javnog značaja. To uključuje objavljivanje finansijskih izvještaja, odluka Skupštine opštine, planova javnih nabavki i drugih ključnih dokumenata, na način koji je građanima lako dostupan i razumljiv.

U domenu transparentnog odlučivanja, obavezno je sprovođenje javnih rasprava i konsultacija sa građanima u vezi sa svim važnim pitanjima, posebno prilikom izrade budžeta, urbanističkih planova i strateških dokumenata. Kroz te procese se osigurava da lokalne politike odgovaraju stvarnim potrebama zajednice.

Jedan od ključnih koraka ka modernom i otvorenom upravljanju jeste digitalizacija podataka i njihovo objavljivanje u otvorenom formatu (open data). Ovakav pristup omogućava nezavisnu analizu, kontrolu javnosti i razvoj inovativnih rješenja od strane akademske zajednice, civilnog sektora i privatnog sektora.

Pored toga, evropski standardi naglašavaju važnost aktivnog građanskog učešća, koje se ostvaruje kroz mehanizme kao što su:

- građanske inicijative,
- peticije,
- savjeti građana,
- participativno budžetiranje.

Ovi alati omogućavaju građanima da ne budu samo pasivni posmatrači, već direktni akteri u oblikovanju lokalne politike.

Lokalne vlasti dužne su da uspostave efikasne i pristupačne mehanizme za podnošenje pritužbi i žalbi, uz garanciju da će se svi navodi razmotriti i riješiti u zakonskom roku, čime se jača povjerenje u institucije i vladavina prava.

Pored institucionalne odgovornosti, lokalna samouprava treba da aktivno promoviše zaštitu osnovnih ljudskih prava, sa posebnim akcentom na:

- rodnu ravnopravnost,
- socijalnu inkluziju ranjivih grupa,
- pravo na informisanje i učešće.

U savremenim evropskim praksama neizostavan dio lokalnog razvoja čine i zelene politike i održivi razvoj, koji uključuju očuvanje prirodnih resursa, unapređenje energetske efikasnosti, podršku cirkularnoj ekonomiji i promovisanje ekološki odgovornih praksi u zajednici.

Primjena navedenih principa ne predstavlja samo usklađivanje sa evropskim normama, već i ključ za izgradnju povjerenja između građana i lokalnih institucija, unapređenje kvaliteta javnih usluga i jačanje lokalne demokratije.

MOGUĆNOSTI ZA PRISTUP EU FONDovima I PROGRAMIMA NA LOKALNOM NIVOU.

Jedna od najvećih koristi koje proces evropskih integracija donosi lokalnim samoupravama jeste pristup različitim fondovima i programima Evropske unije. Ovi mehanizmi omogućavaju realizaciju projekata u brojnim oblastima – od infrastrukturnog razvoja i zaštite životne sredine, do obrazovanja, kulture, energetske efikasnosti i podrške ranjivim društvenim grupama.

Šta su EU fondovi? - EU fondovi predstavljaju finansijske instrumente putem kojih Evropska unija pruža podršku državama kandidatima za članstvo, uključujući njihove lokalne zajednice. Kroz Instrument za prepristupnu pomoć (IPA) i druge programe, opštine u Crnoj Gori imaju mogućnost da obezbijede sredstva za realizaciju razvojnih projekata, uz ispunjavanje jasno definisanih kriterijuma i procedura.

Programi dostupni lokalnim samoupravama

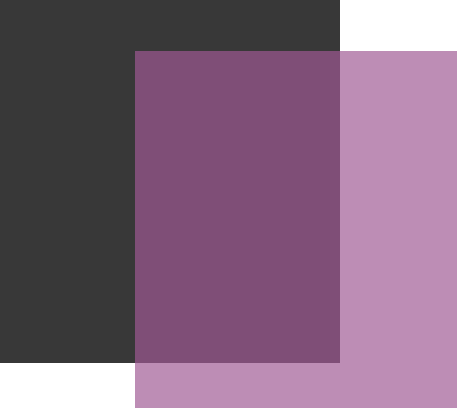
Opštine u Crnoj Gori mogu konkurisati za sredstva kroz sljedeće ključne programe:

- IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance) - Podrška projektima iz oblasti infrastrukture, upravljanja otpadom, reforme lokalne administracije, obrazovanja, zapošljavanja i socijalne inkluzije.
- Interreg i prekogranična saradnja - Zajednički projekti sa opštinama iz susjednih zemalja (npr. Srbija, Kosovo, Bosna i Hercegovina) u oblastima turizma, kulturne razmjene, zaštite životne sredine i ekonomskog razvoja.
- Horizon Europe, Europe for Citizens, Erasmus+ - Programi koji podstiču inovacije, naučna istraživanja, razmjenu mladih, promociju evropskih vrijednosti i aktivno građanstvo.
- Zelena agenda i Zeleni plan za Zapadni Balkan - Finansiranje inicijativa koje se odnose na obnovljive izvore energije, energetske efikasnost, zaštitu biodiverziteta, cirkularnu ekonomiju i održivu mobilnost.

Za uspješno korišćenje fondova Evropske unije, lokalne samouprave moraju ispuniti određene preduslove, uključujući razvijene administrativne kapacitete za pripremu, implementaciju i upravljanje projektima, aktivnu saradnju sa civilnim sektorom, mjesnim zajednicama i relevantnim institucijama, poštovanje principa transparentnosti, odgovornosti i usklađenosti sa EU pravilima, uključivanje građana u planiranje i prioritetizaciju projekata, radi povećanja relevantnosti i održivosti rezultata.

Opština Rožaje – potencijali i izazovi

Opština Rožaje je do sada pokazivala određeni stepen interesovanja za učešće u evropskim projektima, ali potencijali koje nude fondovi Evropske unije još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri iskorišćeni. Ključne prepreke uključuju nedostatak stručnog kadra za pisanje i vođenje projekata, ograničene administrativne i tehničke resurse, slabu regionalnu povezanost i nedostatak strateških partnerstava sa opštinama iz regiona. Kako bi se unaprijedila apsorpcija sredstava i iskoristile razvojne šanse koje nude EU programi, neophodno je dodatno investirati u obuku kadra, izgradnju partnerstava, kao i proaktivno uključivanje lokalne zajednice i nevladinog sektora.

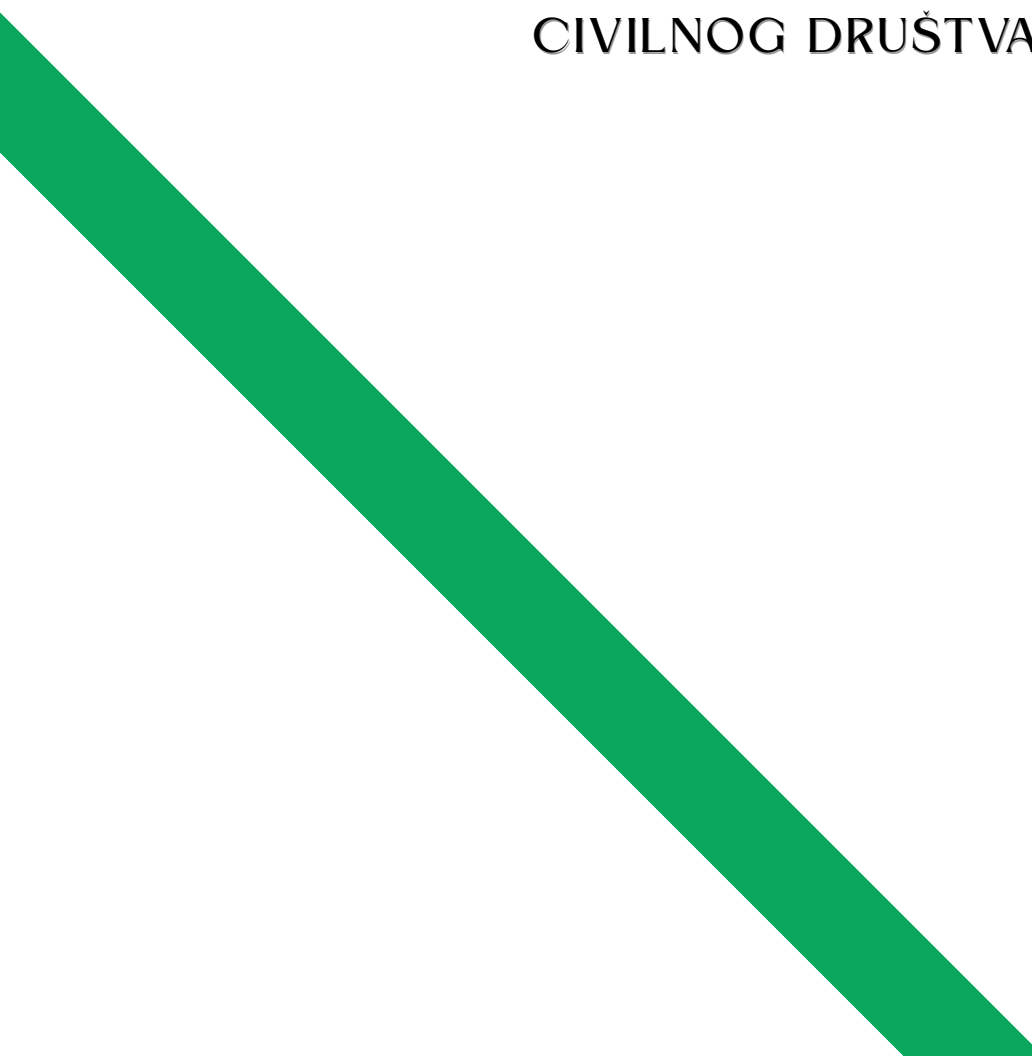

VIII AKTIVNO GRAĐANSTVO I ZAGOVARANJE

KAKO POKRENUTI PROMJENU U SVOJOJ
ZAJEDNICI?

KORIŠĆENJE ALATA ZAGOVARANJA I
JAVNOG PRITISKA.

SARADNJA SA ORGANIZACIJAMA
CIVILNOG DRUŠTVA.

Učešće građana u radu lokalne samouprave ne završava podnošenjem zahtjeva ili prisustvom javnim raspravama. Aktivno građanstvo podrazumijeva stalno praćenje, inicijativu i spremnost da se utiče na promjene u svojoj zajednici – bilo kroz institucionalne mehanizme, bilo kroz javni angažman i saradnju sa civilnim sektorom. Zagovaranje je važan alat koji građani mogu koristiti da bi njihovi glasovi bili efikasno preneseni do donosilaca odluka.

KAKO POKRENUTI PROMJENU U SVOJOJ ZAJEDNICI?

Građanska inicijativa počinje od potrebe kada prepoznamo problem u lokalnoj zajednici koji ugrožava javni interes, kvalitet života, ili usluge koje bi trebalo da budu dostupne svim građanima.

Koraci koje građani mogu preduzeti:

Identifikovanje problema – npr. neuređeno školsko dvorište, nepostojanje javne rasvjete, netransparentna raspodjela budžeta.

Dokumentovanje situacije – fotografije, izjave građana, medijski izvještaji, izvodi iz zakona i odluka.

Okupiti podršku – uključiti komšije, mjesnu zajednicu, roditelje, stručnjake, NVO.

Odabрати formu djelovanja kroz građansku inicijativu, peticiju, obraćanje medijima, zahtjev za sastanak sa predstavnicima opštine i druga prava.

Upornost i dosljednost – tražiti zvanične odgovore, tražiti javno očitovanje, koristiti pravo na žalbu ako odgovora nema.

Svaka promjena je proces – što su zahtjevi argumentovaniji, a podrška šira, to su veće šanse za uspjeh.

KORIŠĆENJE ALATA ZAGOVARANJA I JAVNOG PRITISKA

Zagovaranje je strateški proces u kojem građani, organizacije ili neformalne grupe utiču na donošenje ili promjenu javnih politika, praksi ili stavova institucija.

Ključni elementi uspjehnog zagovaranja:

Jasan cilj – konkretna i ostvariva promjena (npr. uključivanje u budžetiranje jedne lokalne potrebe).

Dobre poruke – jednostavno objašnjen problem i traženo rješenje.

Dokazi i podaci – relevantne informacije koje potvrđuju opravdanost zahtjeva.

Javni nastup – obraćanje lokalnim medijima, objave na društvenim mrežama, organizovanje okruglih stolova, javnih tribina.

Partnerstvo – povezivanje sa drugim građanima, mjesnim zajednicama i nevladinim organizacijama.

U Crnoj Gori su zabilježeni brojni primjeri u kojima su građani, kroz zagovaračke aktivnosti, uspjeli promijeniti lokalne odluke, odbraniti javni interes, ili uvesti nove prakse koje odgovaraju stvarnim potrebama zajednice.

SARADNJA SA ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA (OCD)

Organizacije civilnog društva, posebno nevladine organizacije i udruženja građana, imaju značajnu ulogu u jačanju aktivnog građanstva i unapređenju lokalne uprave. One pružaju stručnu i logističku podršku – od pisanja inicijativa i organizacije javnih rasprava, do edukacije građana i komunikacije s medijima. Takođe, predstavljaju most između građana i institucija, omogućavaju udruživanje oko zajedničkih ciljeva, prate rad javnih vlasti i nude pravnu pomoć i savjetovanje. Pored toga, OCD često imaju pristup domaćim i međunarodnim fondovima, čime mogu doprinijeti realizaciji konkretnih projekata od lokalnog značaja. Saradnja sa njima predstavlja važan resurs za razvoj zajednice i izgradnju povjerenja između građana i lokalne samouprave. Snažnije partnerstvo između lokalne samouprave, organizacija civilnog društva i građana doprinosi transparentnijem, inkluzivnijem i efikasnijem upravljanju u korist cijele zajednice.

PRAĆENJE RADA LOKALNE SAMOUPRAVE – KAKO ZNAŠ DA VLAST RADI U TVOJU KORIST?

Praćenje rada lokalne samouprave ne zahtijeva posebno znanje ili položaj – već samo svijest da imaš pravo da znaš kako se donose odluke koje utiču na tvoj svakodnevni život. Kao građanin opštine Rožaje, imaš zakonito pravo da nadgledaš rad izabranih predstavnika, učestvuješ u javnim raspravama, zahtijevaš informacije i pozivaš institucije na odgovornost.

Tvoje uključivanje u tokove lokalne politike i upravljanja je istovremeno i tvoj mehanizam kontrole – jer što je veće učešće građana, to je lokalna uprava otvorenija, efikasnija i odgovornija.

Kako konkretno možeš da pratiš rad opštine?

- *Prati sjednice Skupštine opštine – uživo ili putem zapisnika i izvještaja.*
- *Učestvuj u javnim raspravama o važnim pitanjima (budžet, planiranje, odluke).*
- *Podnesi inicijativu, pitanje ili zahtjev za konkretnu promjenu.*
- *Traži pristup informacijama – zakon ti garantuje pravo da znaš.*
- *Angažuj se u mjesnoj zajednici – tu počinje lokalna demokratija.*
- *Uključi se putem nevladinih organizacija, savjeta građana, grupa građana.*
- *Prati i komentariši rad vlasti putem medija i društvenih mreža.*
- *Reaguj na nepravilnosti – kroz pritužbe, žalbe ili obavještenja nadležnim organima.*
- *Prati budžet – gdje ide novac iz javne kase i da li se koristi u opštem interesu.*

Zašto je tvoje praćenje važno?

Zato što odluke koje se tiču tvoje ulice, škole, vode, trotoara, parka ili računa – donose ljudi koje si biraš. Tvoje je pravo i dužnost da ih pitaš šta rade, kako troše, zašto odlučuju i da li poštuju zakon.

Građanin koji prati, pita i učestvuje – jeste građanin koji upravlja.

O PROJEKTU

**Finansira
Evropska Unija**

Ova publikacija izrađena je u okviru projekta „Tvoj grad, tvoj glas“, koji sprovodi Nevladino udruženje IKRE Rožaje, uz finansijsku podršku organizacija MANS i Naša akcija, u sklopu projekta „Osnaživanje glasova zajednice: Zalaganje za pravdu i vladavinu prava“ (Empowering Community Voices: Advocating for Justice and Rule of Law), koji finansira Evropska unija preko Delegacije EU u Crnoj Gori.

Glavni cilj projekta jeste da osnaži građane opštine Rožaje da aktivno učestvuju u procesima donošenja odluka na lokalnom nivou, da koriste zakonska prava i mehanizme učešća, te da djeluju odgovorno i proaktivno u svojoj zajednici.

Kroz edukaciju, informisanje i saradnju s lokalnim institucijama i civilnim društvom, projekat teži:

- povećanju transparentnosti rada lokalne samouprave,
- unapređenju građanskog nadzora nad trošenjem javnih sredstava,
- podsticanju otvorene komunikacije između građana i opštinskih struktura,
- razvijanju kulture aktivnog građanstva i javnog zagovaranja.

Kao jedan od ključnih rezultata projekta nastao je ovaj Praktični vodič za učešće građana u radu lokalne samouprave opštine Rožaje, koji:

- pruža jasne, razumljive i pravno utemeljene informacije o pravima građana,
- objašnjava sve dostupne mehanizme učešća i kontrole,
- nudi praktične alate i obrasce za ostvarivanje prava,
- motiviše na odgovorno, zakonito i konstruktivno djelovanje u lokalnoj zajednici.

Publikacija je osmišljena da traje i nakon projekta – kao alat u rukama svakog građanina koji želi da zna više, učestvuje više i doprinese izgradnji bolje opštine.

Partneri i podrška

Projekat je dio regionalne inicijative za jačanje glasova zajednice i vladavine prava, a sprovodi se uz podršku organizacija MANS i Naša akcija, koje imaju višegodišnje iskustvo u oblasti građanske kontrole vlasti, antikorupcijskih politika i promocije evropskih vrijednosti.

OVA PUBLIKACIJA DIO JE PROJEKTNIH AKTIVNOSTI PROJEKTA "TVOJ GRAD, TVOJ GLAS" I ISKLJUČIVA JE ODGOVORNOST AUTORA I NE ODRAŽAVA NUŽNO STAVOVE EVROPSKE UNIJE.

Aktivno građanstvo znači više od glasačkog prava – ono znači brigu za javni interes, spremnost na djelovanje i odgovornost za zajednicu. Građani Rožaja imaju niz mogućnosti da se uključe, predlažu i utiču na donošenje odluka, ali i da grade partnerstva sa civilnim sektorom u cilju postizanja pozitivnih promjena.

Zakon ti pruža čitav niz mehanizama i prava putem kojih možeš direktno da utičeš na odluke koje se odnose na tvoj život i zajednicu. Umjesto da prepuštaš drugima da odlučuju umjesto tebe ili da ostaneš pasivan posmatrač, koristi ono što ti pripada – pravo da pitaš, predložiš, pokreneš inicijativu i tražiš odgovornost.

Jer, žaliti se bez spremnosti na akciju znači prihvatiti status quo. Prava postoje da bi se koristila, a svaka pozitivna promjena počinje od pojedinca koji odluči da ne ostane ravnodušan.

Promjene počinju od inicijative – a snaga inicijative je u znanju, zajedništvu i upornosti.

Ne zaboravi – lokalna samouprava postoji da služi građanima. Tvoj angažman je temelj izgradnje lokalne zajednice koja je funkcionalna, pravedna i dostojna ugodnog i dostojanstvenog života svakog pojedinca.